

Brøndagerskolen

Lokal læseplan

Redigeret 2018-2019

Lokal læseplan for Brøndagerskolen Helhedstilbuddet : Indholdsfortegnelse

Indhold	S.
Formelle krav	
• <i>Forudsætninger</i>	3
• <i>Begrundelse for:</i>	
▪ Læseplans opbygning	4
▪ Kompetenceområder	4
▪ Inspirationskatalog	5
• <i>Lovgivningsmæssige grundlag for læseplan:</i>	
▪ Folkeskolelov	6
▪ Albertslund Kommunes skolevæsen værdier	7
▪ FN's konvention om barnets rettigheder	7
• <i>Lokal målsætning:</i>	
▪ Brøndagerskolens mål	7
▪ Overordnede pæd. principper og metoder	8
Kompetenceområder (indholdsfortegnelse)	10
• <i>9 kompetenceområder: formål, mål og "der arbejdes f.eks. med"</i>	
Inspirationskatalog (begrundelse og forklaring)	36
▪ <i>Elev – cases</i> (indholdsfortegnelse)	37
• Kompetenceområdet med eksempler fra 3 niveauer (tidligt udviklingstrin, moderat, højt funktionstrin) på begynder-, mellem-, ældste - klassetrin	38
Planlægningshjul (et planlægnings- og evaluerings-redskab)	64

Forudsætningen for læseplanen.

Denne læseplan er udgangspunktet for hele Brøndagerskolens pædagogiske virksomhed.

Læseplanen er udarbejdet i forhold til Folkeskoleloven, "Skole for alle" (Strategi for et fælles skolevæsen i Albertslund Kommune 2017-22) samt FN-konventioner vedr. barnets rettigheder, lokal målsætning og overordnede pædagogiske grundprincipper (se s.7-11).

Læseplanen skal give mulighed for at elevernes udviklingsmæssige potentialer bliver udnyttet og udfordret gennem det pædagogiske tilbud, de får på Brøndagerskolen.

Eleverne på Brøndagerskolen er karakteriseret ved at have autismespektrumsforstyrrelser som primær diagnose - dog i varierende sværhedsgrad samt med meget forskellige udviklingsmæssige potentialer. Endvidere ses en række forskellige ko morbiditeter.

Læseplanen skal kunne rumme tilbud, der svarer til de meget store forskelle i elevforudsætninger, som er karakteristisk for Brøndagerskolens elevgruppe. Indenfor læseplanens rammer skal det være muligt at opstille udviklingsmål i forhold til de forskellige kompetenceområder for alle elever.

Læseplanen skal være retningsgivende med hensyn til at nå rundt om hele elevens udvikling samt være medvirkende til, at en så høj grad af kontinuitet i tilbuddet sikres gennem hele skoleforløbet.

Læseplanen revideres og diskuteres løbende .

Læseplanen ses som en overordnet del af en praktisk anvisning på udformning af årsplaner og elevbeskrivelser.

Begrundelse for læseplanen.

Opbygning:

Nærværende læseplan er bygget op i 3 afdelinger.

Første del er en gennemgang af de formelle rammer der ligger til grund for den pædagogiske virksomhed på Brøndagerskolen samt de overordnede pædagogiske principper, der er baggrund for helhedstilbuddets pædagogiske tilrettelæggelse.

Anden del er en opstilling af de kompetenceområder, som vi arbejder ud fra. Disse er gennemgået i forhold til *Formål med kompetenceområdet, kompetencemål og mål for delkompetencer*.

Tredje del er et inspirationskatalog med gennemgang af forskellige cases i forhold til arbejdet indenfor de enkelte kompetenceområder. Cases i forhold til forskellig alder og udviklingstrin skulle gerne kunne give ideer til at målrette arbejdet med de forskellige delmål inden for de enkelte områder.

Begrundelse for kompetenceområder

Begrundelsen for at arbejde med kompetenceområder er følgende:

Vi ønsker med denne læseplan at understrege, at **Brøndagerskolen er et Helhedstilbud**. I et sådant tilbud skal elevernes udbytte af det pædagogiske tilbud hænge sammen i overordnede forløb - med det enkelte elevs udvikling af kompetencer som det gennemgående. Vi ønsker at kunne lave en læseplan, som er relevant i forhold til **hele den brede elevgruppe**, som helhedstilbuddet har.

Vi ønsker at opnå en større grad af **sikkerhed** for, at alle elever får et **varieret tilbud**, der kan afdække deres potentialer og præferencer i forhold til fremtidige udviklingsmål.

Vi ønsker at arbejde ud fra en **helhedsopfattelse af eleven**, som et menneske, der skal have mulighed for og rum til at udvikle sig på forskellige måder og i forskellig temp. Således også at være bevidst om, at nogle færdigheder forudsætter at andre er indlært.

Vi ønsker at give de elever, der har mulighed for at arbejde med forskellige **alm. folkeskolefag** de bedste forudsætninger for dette. Samtidig må alle kompetencemål være i spil. Således vil der altid fremkomme en prioritering alt efter elevens potentialer, styrkesider og mulighed for udvikling af færdigheder.

Vi ønsker endvidere at **forældrenes** ønsker i højere grad kan **inddrages aktivt** i planlægningen af elevernes pædagogiske tilbud. Ved at der i højere grad vil være tale om at arbejde i forhold til kompetencer i stedet for kompensationer fra den "normale" specialundervisning, vil det være lettere for forældrene at gennemskue, hvorfor den pædagogiske indsats ser ud som den gør.

Vi ønsker, at der med denne opstilling af kompetencer vil være bedre mulighed for at se "**den røde tråd**" i forhold til de udviklingsmål der opstilles for deres elev.

Begrundelse for inspirationskatalog

Med henblik på at udvikle et inspirationskatalog, der er bygget op i forhold til forskellige cases, er dette begrundet i følgende:

Det forekommer relevant og nærværende, at den enkelte medarbejder med ansvar for et område kan finde et beskrevet eksempel på et forløb med en elev på et tilsvarende niveau (alder, funktion, interesse, præference,...). På baggrund af eksemplet er det op til den enkelte medarbejder selv at bygge ud eller trække fra - alt efter den pågældende elevens aktuelle behov og interesser.

I forhold til undervisning i alm. skolefag vil der naturligvis hentes inspiration i de alm. læseplaner, som så naturligvis må tilpasses elevernes særlige læringsstil. Endvidere er der en "autisme" bearbejdning af "Fællesmål " for hvert fag.

Lovgivnings-mæssige grundlag for læseplanen.

Folkeskoleloven

Som en kommunal folkeskole er Brøndagerskolens virksomhed underlagt de vedtagelser og bestemmelser, der er gældende i henhold til folkeskoleloven.

Således skal fremhæves følgende:

§1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskoleloven skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligestyret og demokrati.

Da Brøndagerskolen er en kommunal specialskole er der endvidere en række særlige ordninger, som træder i kraft, i forhold til børnene og deres forudsætninger. Forholdene drejer sig om ordningen af undervisningen og den undervisningsmæssige forpligtelse samt mulighed for at dispensere fra fagrækken, måden at tilrettelægge undervisningen samt specifikt indhold i den alm. folkeskole.

I § 20 i folkeskoleloven er forpligtelserne til at etablere relevante tilbud til børn fra børnehaveklassen til 10. klasse beskrevet. For de fleste børn er det de hjemlige kommuner, der skal etablere et tilbud.

§20. Det påhviler kommunalbestyrelsen at oprette børnehaveklasser og sørge for undervisning i grundskolen og 10. klasse af børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i kommunen, og hvis forældre ønsker dem optaget i folkeskolen, jf. § 54.

Stk. 2. Desuden påhviler det kommunalbestyrelsen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til de i stk. 1 nævnte børn og unge, herunder børn og unge, hvis udvikling stiller krav om en særlig hensyntagen eller støtte, der bedst kan opfyldes på specialskoler eller i specialklasser, eller for hvem undervisning kun kan gennemføres med støtte i den overvejende del af undervisningstiden. Endvidere påhviler det kommunalbestyrelsen at sørge for specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen.

Indholdet i undervisningen tilrettelægges i henhold til § 5, stk. 1-4 samt § 19c, stk. 1-2, og § 19d, stk. 1-4. Der er i den forbindelse dispensationsmuligheder i forhold til fag rækken i henhold til bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand § 12, stk. 1-2, § 14, stk. 1-2 samt § 15, stk. 1-2

Albertslund kommunes skolevæsen værdier ("Skole for alle").

FN's konvention om barnets rettigheder

Da det ikke er muligt at finde præcise retningslinjer for arbejde med den frie tid, støtter vi os i denne læseplan til *FN's konvention om Barnets rettigheder Artikel 31*. Der står at deltagerstaterne skal anerkende barnets ret til hvile og fritid, til leg og fritidsinteresser.

Således arbejder vi i denne læseplan med pause-/ fritid- og det sociale område som selvstændige kompetenceområde (bl.a. mhp. udvikling af færdigheder i forhold til hvile, fritid, leg og fritidsinteresser).

Lokale forhold for Brøndagerskolens Helhedstilbud:

Lokal målsætning

Brøndagerskolens Helhedstilbud har sin egen Målsætning, der dels i en meget lang og grundig form er gennemgået i "Formål for Brøndagerskolens helhedstilbud" og som overordnet mål har følgende ordlyd:

- At sikre de enkelte elev en høj grad af selvstændighed og selvværd.
- At forberede eleverne til et aktivt ungdoms- og voksenliv.
- At give tilbud baseret på faglig ekspertise og avanceret viden inden for undervisning og socialpædagogik.
- At fastholde en dynamisk pædagogisk praksis ved til stadighed at udvikle nye metoder og finde nye pædagogiske veje.
- At sikre et tværfagligt pædagogisk miljø.
- At tilrettelægge individuelle udviklingsforløb med respekt for den enkelte elevs egenart, muligheder og interesser.
- At styrke og udvikle skole - hjem samarbejde, der bygger på gensidighed og fælles udvikling.

Overordnede pædagogiske principper og metoder:

En række generelle pædagogiske principper vil være grundlæggende for al pædagogisk tilrettelæggelse på Brøndagerskolens Helhedstilbud som tager udgangspunkt i 5 dimensioner. Disse principper vil også i nogen grad være bestemmende for hvilke metoder, der vælges at arbejde efter

1. Det enkelte barn:

- *Der arbejdes med at forstå elevens potentialer, muligheder og begrænsninger.*
- *Aktiviteter og indsatsområder skal tilrettelægges i forhold til elevens udviklingspotentialer og udbytte af det aktuelle aktivitet/ fagområde.*
- *Desuden er omdrejningspunktet for tilrettelæggelsen elevens interesse og motivation samt en vurdering af om aktiviteten kan blive til en god og succesfuld oplevelse samt være med til at skabe trivsel og livsglæde for eleven*

2. Forståelse for funktionsnedsættelse, anderledes opfattelse og tænkning:

- *At anerkende og være åben overfor den enkelte elevs komplekse udfordringer og være nysgerrig i forhold til hvor meget de fylder i hverdagen og hvad de betyder i forhold til givne funktionsnedsættelser, anderledes opfattelse og tænkning samt læringsveje. Sideløbende med kendskab til elevens sociale placering, m.v, er det derfor nødvendigt at arbejde med sin egen forståelse af, hvorfor eleven er på Brøndagerskolen - at eleven har et primært handicap indenfor autisme spektret.*
- *At implementere den nyeste viden- og redskaber i forhold til handicapet.*

3. Mening for barnet:

For at fastholde interesse og koncentration er det vigtigt for eleverne, at de arbejder i rammer de kan forstå.

- *Derfor er det en naturlig del af arbejdet med eleverne på Brøndagerskolen at den voksne klargør forventninger og tilgodeser behov i det fysiske miljø. D.v.s. at for hver enkelt elev overvejes, hvorvidt eleven kan gennemskue sit miljø så selvstændigt som muligt og på denne måde yde det optimale.*
- *Da eleverne har meget forskelligt indlæringsstempo og stil er det vigtigt at undervisningen tilrettelægges individuelt i løbet af dagen - derfor har hver enkelt elev brug for individuelt dagsskema.*
- *Krav og aktiviteter til eleven må altid overvejes i forhold til selvstændig handlen / opbygning og vedligeholdelse af relationer, selvstændig handlen/ social interaktion, guidning / afhængighed, udvikling / mestring, afhængighed / rutiner, rutiner / fleksibilitet,*
- *En meget høj grad af visualisering har vist sig at være en genvej for fleksibel indlæring for de fleste af eleverne på Brøndagerskolen. Således er det ikke et spørgsmål om visualisering men om hvor meget.*

4. Livslangt perspektiv:

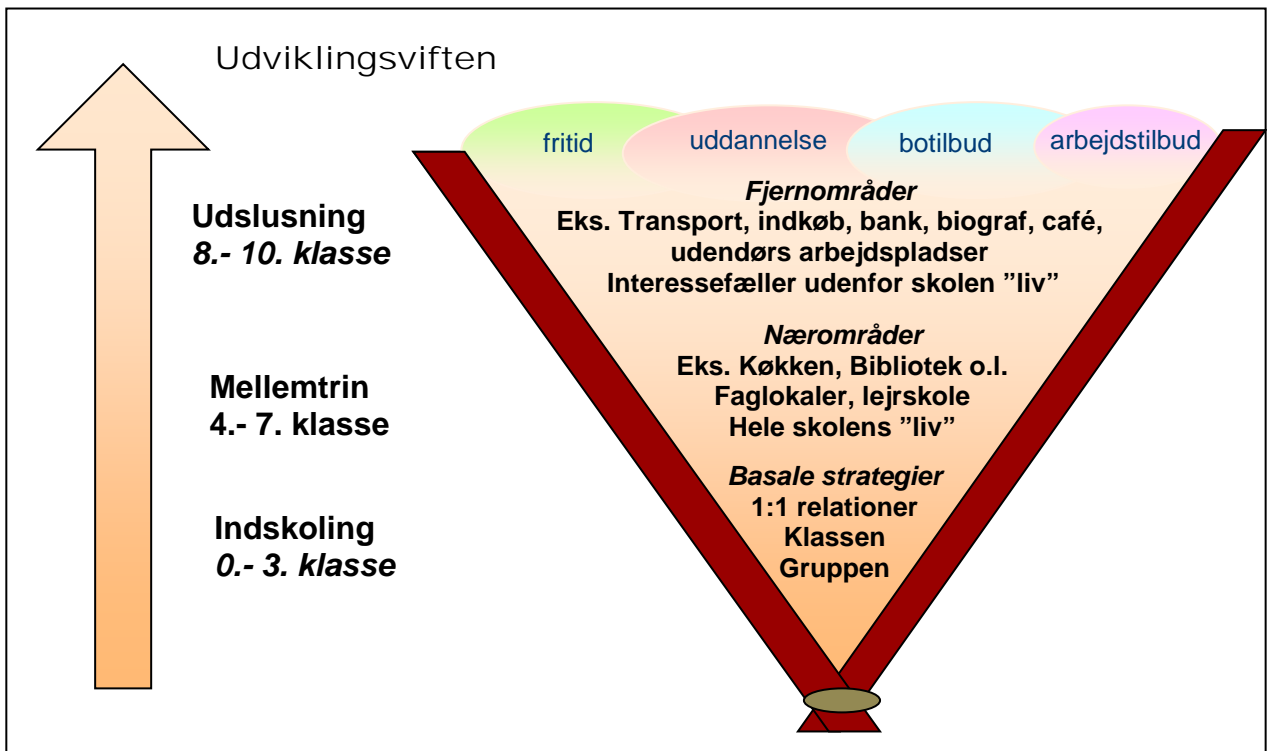
Da opgaven er at give den enkelte elev så gode udviklingsbetingelser som muligt, skal dette ske ud fra følgende:

- *En forståelse og erkendelse af at elevens funktionsnedsættelse ikke forsvinder, men gerne skulle blive mindre belastende. Dvs. at opgaven er at lære eleven så mange strategier, at eleven vil kunne klare sig så godt som muligt.*
- *Der skal fra elevens start på skolen arbejdes med, at kvalificere eleven til at kunne klare sig så fleksibelt og selvstændigt som muligt. Der tages her udgangspunkt i den enkelte elevs udviklingspotentialer inden for de forskellige kompetenceområder.*
- *Der arbejdes med "Udviklingsviften": - Først kvalifikationer i det nære (klassen, skolen, ...) før der kan arbejdes på en mestring i det lokale- og fjerne miljø. Således forsøges der kontinuerligt at arbejde på*

at optimere elevens muligheder på tidspunktet med henblik på også at kunne støtte eleven i et fremtidigt fritids-, uddannelses-, bo- og arbejdstilbud.

- Der arbejdes på at eleverne får støttesystemer/ -strategier, der kan anvendes indenfor så mange områder og steder som muligt.
- Forældrene inddrages i vurdering af hvilke områder der vægtes og prioriteres hjemme og i fremtiden

5. Udvikling for barnet:

- For at kende den enkelte elevs indlæringsprofil foretages der løbende assessment i form af systematiske observationer, afprøvninger i daglige rammer, afprøvninger i andre omgivelser, o.s.v.
- De mål der sættes for eleven tager udgangspunkt i barnets nærmeste udviklingszone og evalueres og justeres løbende henover året i takt med at barnet udvikler sig
- For at eleven kan udvikle sig så optimalt som muligt, forudsættes det at personalet har kendskab til den nyeste viden om metoder og redskaber, og kan implementere de nødvendige tiltag, hvis de skønnes at kunne give barnet udvikling

A.	Faglige område (fagrækken)	11
	i. Humanistiske fag	16
	ii. Praktisk/ musiske fag	20
	iii. Naturfag	23
B.	Sociale område	28
C.	Kommunikative område	29
D.	Motoriske område	30
E.	Sensoriske område	31
F.	Selvhjælpsfærdighedsområde	32
G.	Daglige færdighedsområde	33
H.	Samfundsliv og medborgerskabsområde	34
I.	Pause/fritidsområde	35

A. Faglige område

Formål:

At sikre at den enkelte får tilbudt optimale muligheder for at kunne kvalificere sig fagligt i forhold til folkeskolens fagrække under hensyntagen til den enkeltes udviklingspotentiale.

Formålet vil endvidere være at fremme den enkeltes lyst, glæde og interesse for at tilegne sig viden.

Mål:

- At tage udgangspunkt i Folkeskolens vejledende læseplaner.
- At tage aktivt stilling til hvorvidt der skal dispenseres fra enkelte fag og hvorfor.
- At indarbejde og arbejde med de fag, der ikke allerede er indarbejdet i de øvrige kompetence-områder, i den enkeltes skema.
- At sikre at undervisningens faglige indhold tilpasses den enkeltes aktuelle udviklingspotentiale.

Der arbejdes med fagene i henhold til Folkeskolelovens fagrækkebestemmelser.

1. Oversigt over fagenes placering på de forskellige klassetrin.
2. Oversigt over indhold i de forskellige fag.

Fagene er organiseret i:

- *Humanistiske fag*
- *Praktisk/ musiske fag*
- *Naturfag*

(For yderligere præcisering – se evt. nye forenklede fælles mål
<http://www.emu.dk/>)

”

Vejledende fagplan i henhold til folkeskolelovens §5:	Klassetrin										
	Bh.kl (1*)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Humanistiske fag:											
Dansk		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Engelsk		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kristendomskundskab (2*)		X	X	X	X	X	X		X	X	(X)
Historie				X	X	X	X	X	X	X	
Tysk / fransk (3*)						X	X	X	X	X	(X)
Samfundsfag									X	X	(X)
Praktisk musiske fag:											
Ildræt		X	X	X	X	X	X	X	X	X	(X)
Svømning (4*)					X	X	X	X			
Musik		X	X	X	X	X	X				
Billedkunst		X	X	X	X	X					
Håndværk og design/madkundskab					X	X	X	X			
Natur fag:											
Matematik		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Natur/ teknologi		X	X	X	X	X	X				(X)
Geografi								X	X	X	
Biologi								X	X	X	(X)
Fysik/ kemi								X	X	X	
Valgfag (5*)								X	X	X	X

1* % fag + Mindst emner fra følgende områder: Matematisk opmærksomhed, Naturfaglige fænomener, Kreative og musiske udtryksformer, Krop og bevægelse, Engagement og fællesskab

2* Når der er konfirmationsforberedelser skal man ikke have kristendom

3* Tysk skal udbydes og fransk kan udbydes

4* På Brøndagerskolen er det vedtaget at prioritere svømning fra 4.-7. klassetrin.

5* På et eller flere klassetrin

1 valgfag skal vælges

Forløb af 1 år: Spansk. Billedkunst. Medier. Filmkundskab. Drama. Musik. Almindelige indvandrersprog for elever med fornødent forhåndskendskab til det pågældende sprog, Arbejdskendskab.

Forløb af 2 år: Håndværk og design, Madkundskab.

Forløb af 3 år: Tysk, Fransk

Følgende obligatoriske emner indgår i undervisningen i alle årene:

Færdselslære,

Sundhedsundervisning (Herunder: Mad og måltider - Jvnf. "Albertslund kommunes mad - og måltidspolitik for dagtilbud, SFO,

klub og skoler i Albertslund Kommune"; (Personaleintra, samlemapper, "Albertslund kommunes ...politik),

Seksualundervisning* (se s. 15)

Familiekundskab,

Uddannelse og job

Følgende obligatoriske områder integreres så vidt muligt indenfor alle kompetence-områder:

IT- og mediekompetence ** (se s. 16)

Miljø *** (se s. 17)

***Seksualundervisning:**

Formål:

Den enkelte elev skal ud fra egne forudsætninger, lære en hensigtsmæssig adfærd og lære hensigtsmæssige rutiner omkring seksualitet.

Seksualitet anskues bredere end blot erotik. (se indledning i skolens seksualitetspolitik)

Sikre størst mulig grad af selvindsigt, livskvalitet og livskompetencer til den enkelte.

Sikre at skolens elever hverken udsættes for eller begår, overgreb.

Øvrige områder som sociale færdigheder, medindflydelse, kommunikation, selvstændighed og selvhjælpsfærdigheder mm. ses som sammenhængende med seksualitetsundervisningen.

Seksualitetsundervisningen anskues dermed som en naturlig del af skolens øvrige fag, og handler ikke blot om seksualitet, men også om sundhed og livsstil – og om retten til at være den, man er.

Mål:

- Sikre at den enkelte kan praktisere egen seksualitet i hensigtsmæssige rammer og med hensigtsmæssige rutiner.
- Sikre et bevidst seksualvenligt miljø på skolen.
- Sikre at undervisningen tager udgangspunkt i den enkeltes behov, ønsker og forudsætninger, i respekt for integritet og værdighed (med mindst mulig indgriben i den enkeltes intime liv).

Der arbejdes med:

- Vi henviser til Brøndagerskolens seksualitetspolitik
(Personaleintra, samlemapper, Seksualitets Politik - Bilagene fra s.11-16 samt inspiration til undervisning: seksualundervisning efter klassetrin)
- Seksualundervisning efter klassetrin samt Seksualoplæring.

****It- og mediekompetence:**

Formål

It nævnes i faghæfterne for de enkelte fag i folkeskolen som et naturligt element i forbindelse med arbejdet med fagene. It er ikke længere et selvstændigt fag, men en integreret del af skolegangen på linje med alle øvrige undervisningsmidler.

Formålet med anvendelse af it på Brøndagerskolen er at medvirke til at skabe bedre læringsprocesser og læringsresultater. For nogle elever kan formålet også være personlige hjælpemidler eller struktur i dagligdagen.

Mål

- At den enkelte får mulighed for at søge og indsamle viden vha. it
- At give eleven mulighed for produktion og formidling
- At give eleven mulighed for at analysere og mulighed for vurdering afsenderens hensigter
- At arbejde med kommunikation, vidensdeling og samarbejde

Der arbejdes med:

- Forståelse af årsag/virkning, sammenhæng mellem f.eks. mus og det der sker på skærmen
- Brug af tastatur
- Brugen af it som hjælpemiddel i dagligdagen
- At få alment computerkendskab, grundlæggende betjeningsfunktioner i forhold til programmene, åbne og lukke programmer, gemme, hente og udskrive.
- At kende til elektronisk port folio og logbog, f.eks. at gemme udvalgte produkter i klassens/egen mappe.
- At kende til og kunne bruge enkle digitale undervisningsmaterialer fx simple træningsprogrammer samt kunne lægge enkle optællinger ind i færdige baser og skemaer.
- At kunne lave regneark, skrive e-mails og præsentationer.
- At kende til og kunne bruge simpel søgning på Internettet, enkle søgetjenester, nøgleord, hyperlinks, regler for kopiering samt viden om, at man kan få uønsket information.
- At arbejde med tekster, tegninger, billeder, lyd og tal på computer.
- At kunne bruge et digitalt kamera.
- At kunne tale med om hovedindhold, tid, sted og handling i it- og medieprodukter samt vurdere og tage stilling til dem
- At kende til net-kommunikation og net-etik

*** Miljø

I Albertslund kommune er miljø en mærkesag.

Formål:

At indtænke miljøhensyn i alt, hvad vi foretager os med vores børn, samt lære dem gode miljørutiner – det gælder både inde, og når vi færdes i naturen.

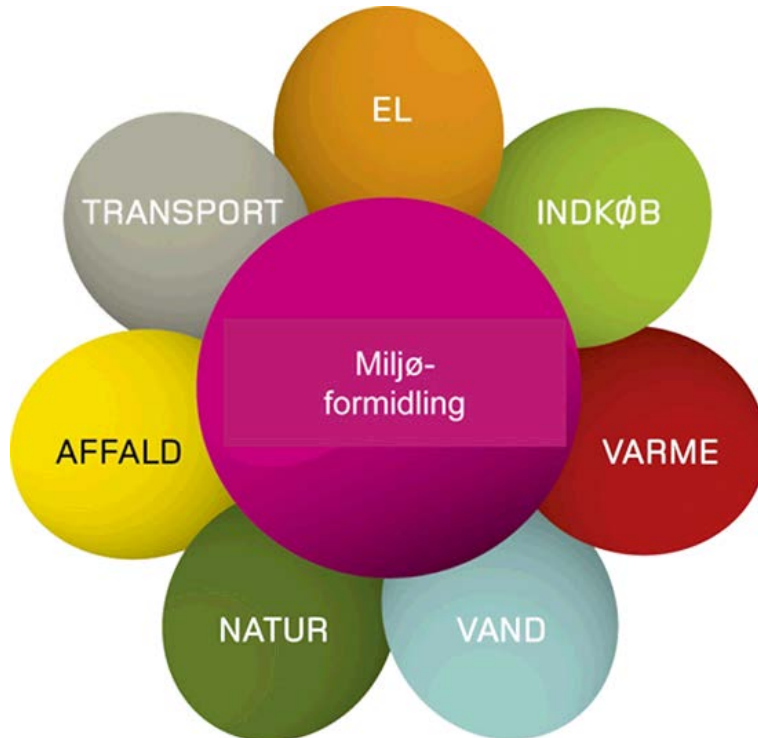
At lade Miljøundervisning indgå naturligt i de fleste fag og indsatsområder: F.eks. i naturfagsundervisning, geografi, samfundsfag, skolekøkken, men også når vi arbejder med rutiner med f.eks. daglige færdigheder.

Mål:

- At få viden om miljøproblemer og sammenhænge
- At vide, at der er muligheder for at handle
- At ændre miljøvaner
- At opleve glæden ved naturen
- At lære praktiske færdigheder (så, høste osv.)
- At lære om menneskets samspil med naturen

Der arbejdes med:

- Emner fra Albertslund kommunes "Miljø-blomst"

A.

i. HUMANISTISKE FAG:

Dansk.

I dansk arbejdes der med:

Centrale færdighedsområder:

- *Det talte sprog*
- *Det skrevne sprog (Læse og Skrive)*
- *Sprog, Kommunikation, Litteratur*

I arbejdet med faget tilstræbes det at eleven lærer:

- At forstå sprog ....
- At udtrykke sig ved hjælp af ....
- At eksperimentere med og argumentere om .... sprog, tekster og andre udtryksformer

Det talte sprog

- Arbejde med færdighed i gode fortælle- og samtalevaner (f.eks. være bevidst om afsender- modtager- forhold, at tage ordet efter tur, være opmærksom og udtrykke sig i forhold til situationen)
- At øge ordforråd og begrebsverden
- At arbejde med talesprogsbrug i forskellige sammenhænge (f.eks. ved fortælling, samtale, samarbejde mv.)
- Tale om kropssprog og stemme som udtryksmiddel
- Bruge visuelle hjælpemidler til understøttelse
- Lytte aktivt – og følge op med spørgsmål
- At udvikle færdighed i at give sprogligt udtryk for fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en form, der passer til situationen

Det skrevne sprog

At læse

- At arbejde med objekter", "billeder", "ordbilleder":
  - objekt-, billede-, ordbilledindlæring
  - læse, forstå og handle på disse
- At arbejde med bogstaver
  - Indlæring af bogstavers form, lyd og kombinationer
- At arbejde med ord
  - forskellige læsestrategier
  - stavning
  - ordklasser
  - sætningsopbygning
- At arbejde med tekster:
  - læse, forstå og gengive
  - lytte til oplæsning

- At arbejde med skønlitterær og faglig læsning
- At arbejde med lette norske og svenske tekster

At skrive

- At skrive små og store bogstaver
- At arbejde med stavning og tegnsætning
- At arbejde med brug af ordbog (billede-billede, billede-ord, ord-ord) og andre opslagsværker
- At arbejde med forskellige sætningstyper, sætningsled samt ordklasser og deres funktion i sproget
- At arbejde med at udvikle færdigheder i håndskrivning, brug af elektronisk tekstbehandling og layout
- At udtrykke sig skriftligt efter forlæg eller selvstændigt
  - (i fiktive, ikke-fiktive genrer)
- At arbejde med at vurdere forskellige skriftlige udtryk

Sprog, litteratur og kommunikation

- *At arbejde med brug af sprog:*
  - at kende sprogets muligheder
    - (f.eks. til konfliktløsning, formidling af viden mv.)
  - at kende sprogets opbygning (ord, ordklasser, sætninger)
  - at arbejde med samspil mellem sprog, indhold, situation
- *At arbejde med tekster og andre udtryksformer:*
  - tale om hovedindhold, tid, sted og handling
  - at forholde sig til udtryk, holdninger og værdier
  - at kunne skelne imellem fiktion og ikke-fiktion
- *At arbejde med enkle produktioner (billeder, lyd, tekst, drama)*
- *At finde informationer i forskellige medier*
- *At lytte til og se historier på elektroniske medier*

Engelsk.

I engelsk arbejdes der med:

- ***Mundtlig kommunikation***
- ***Skriftlig kommunikation***
- ***Kultur og samfund***

Eleverne kan blive præsenteret for og arbejde med:

- At deltage i korte og enkle samtaler om konkrete hverdagsemner på engelsk
- At deltage i kortere samtaler og give korte, sammenhængende fremstillinger af almindelige situationer og emner på engelsk
- At deltage i længere, spontane samtaler og argumentere for egne synspunkter på engelsk
- At forstå og skrive hyppige ord og udtryk samt korte tekster om hverdagsemner på engelsk
- At forstå og skrive kortere tekster i forskellige genrer på engelsk
- At forstå og skrive længere, sammenhængende tekster med forskellige formål på engelsk
- At sammenligne børns hverdag i engelsksprogede lande med egen hverdag
- At indgå i enkle kultur møder ved brug af forskellige medier
- At agere selvstændigt i internationale kultur møder på baggrund af forståelse på baggrund af kulturelle og samfundsmæssige forhold

Tysk.

I tysk arbejdes der med:

- *Mundtlig kommunikation*
- *Skriftlig kommunikation*
- *Kultur- og samfund*

Eleverne kan blive præsenteret for og arbejde med:

- At kommunikere på tysk mundtligt om nære emner i et meget enkelt og forståeligt sprog
- At kommunikere på tysk mundtligt i et forståeligt og sammenhængende sprog
- At kommunikere på tysk skriftligt om nære emner i et meget enkelt og forståeligt sprog
- At kommunikere på tysk skriftligt i et forståeligt og sammenhængende sprog
- At sammenligne eksempler på tysksproget kultur og egen kultur
- At forstå og anvende forståelse for kultur

Kristendomskundskab.

I kristendomskundskab arbejdes der med:

- *Livsfilosofi og etik*
  - Almenmenneskelige spørgsmål, der stilles og drøftes såvel inden for kristendommen som i andre religioner og livsopfattelser
- *Bibelske fortællinger*
  - Centrale fortællinger fra Gammel og Ny Testamente til perspektivering af moralske og etiske spørgsmål
- *Ikke-kristne religioner og livsanskuelser*
  - I forhold til at forstå andre livsformer og holdninger
- *Fester og højtider*
  - I den kristne tradition og den ikke kristne
- *Kirkebyggeri / kunst og salmer*
  - Her præsenteres forskellige udtryksformer.
- *Det etiske ansvar – det enkelte*
  - Menneskes ansvar i forhold til egen udvikling, medmenneskelige relationer og naturen.
- *Religion, kultur og samfund*
  - Indbyrdes afhængighed og udvikling

Historie.

I historie arbejdes der med:

- *Tolkning af fortiden*
- *Forståelse af nutiden*
- *Forventninger til fremtiden*
- *Egen kultur-baggrund*
- *Samspillet mellem egen og andre kulturer*
- *Kultur- og naturforhold, som er forskellige fra egne forhold*
- *Dansk historie*
  - Samfundsforhold/ lokal-historie/ sammenhæng med andre dele af verdens historie

- Historiske forandringsprocesser og begivenheder/ set fra andre kulturers synsvinkel
- *Nordens historie*
- *Europas historie*
- *Verdens historie*

Samfundsfag.

Omdrejningspunktet for samfundsfag er:

- At være individ i et samfund der påvirker og kan påvirkes.
- At opøve kritisk sans og aktiv medvirken i centrale diskussioner.

I samfundsfag kan der arbejdes med:

- *Samfundsmæssige forhold*
- *Samfundsmæssige konflikter*
- *Historiske forudsætninger*

I aktiviteter og emner i samfundsfag vil følgende forhold indgå som naturlige elementer:

- Begreber der anvendes i elevernes konkrete hverdagsliv
- Begreber der anvendes i den generelle samfundsmæssige sammenhæng
- Relationer mellem mennesker
  - Enkeltpersoner
  - Fællesskaber
  - Forhold til stat
  - Forhold til samfund
  - Forhold til natur

A.

ii. PRAKTISK-MUSISKE FAG:

Inden for disse fag opstilles der naturligvis mål på samme måde som inden for alle andre fag. Den indholdsmæssige overensstemmelse mellem Brøndagerskolens specielle opstillede kompetencemål og Folkeskolens beskrivelser i den overordnede læseplan er imidlertid så stor, at en fagspecifikation kan læses og beskrives under kompetencemål.

Ildræt

(for yderligere beskrivelse - se i afsnit vedr. motoriske område – samt beskrivelse under selvhjælpsfærdighedsområde - og daglig færdigheds-område)

Svømning

(for yderligere beskrivelse – se i afsnit vedr. motoriske område - samt beskrivelse vedr. selvhjælpsfærdighedsområde - og daglig færdigheds-område)

I svømning arbejdes der med:

- At eleverne igennem leg vænner sig til vandet.
- At eleverne præsenteres for forskellige måder at være i vandet på.
- At forskellige svømmingsarter trænes.
- At der læres at svømme baner og længere distancer

Musik

Omdrejningspunktet for musik er:

- Oplevelser omkring forskellige former for musik, færdigheder i at lytte til mange slags musik, at få mulighed for at lære at være aktiv, når musikken opleves, at frembringe forskellige former for musik.
- Musiske elementer inddrages i dagligdagen således at musik, sang og rytme vil kunne understøtte den enkeltes sproglige og motoriske udfoldelse.
- Oplevelsen af musik, sang og rytme skal foregå både sammen med andre og som selvstændig aktivitet.

I musik arbejdes der med:

- At blive motiveret for musik
- At kunne have fælles fokus via motivation for musik
- At øve eleven i at lytte til musik i afgrænset tidsrum
- At arbejde med musik som en mulig fritidsbeskæftigelse
- At arbejde med rytmer
- At give eleven et bredt repertoire af forskellige musikudtryk og sange.
- At undervise eleven i brug af forskellige instrumenter.
- At få oplevelser med musik sammen med andre

Følgende forhold kan indgå som naturlige elementer

- Sang alene og sammen med andre
- Musik-oplevelse

- Turtagning
- Spil på forskellige instrumenter
- Bevægelse
- Musik-lære

Billedkunst

Omdrejningspunktet for billedkunst er:

- at give den enkelte mulighed for at udnytte og udvikle sine kreative potentialer, at fremme muligheden for at udtrykke sig kreativt og opleve glæden ved den kreative proces samt at den enkelte styrkes i tilliden til egne evner.

I billedkunst arbejdes der med:

- At den enkelte får mulighed for at afprøve og fordybe sig i forskellige processer, som knytter sig til skabende og håndværksmæssige aktiviteter samt at tilegne sig kundskaber og færdigheder indenfor disse.
- At give den enkelte mulighed for en række forskellige sanssemæssige oplevelser.
- At glæden ved at udfolde sig kreativt med materialer og forskellige udtryk skal være udgangspunkt for de kreative aktiviteter.
- At den enkelte oplever selv at bidrage til og være en del af den kreative proces

Følgende forhold kan indgå som naturlige elementer

- Præsentation og brug af forskellige udtryksformer og genrer.
- Præsentation og brug af forskellige materialer og redskaber
- At skabe struktur og mulighed for, at den enkelte kan lege og udforske sit eget individuelle udtryk.
- At den enkeltes interesser / præferencer får et kreativt udtryk.
- At have fokus på det kreative område som mulig fritidsaktivitet.

Håndværk og Design/ Madkundskab

(for yderligere beskrivelse – se under finmotorisk kompetence - samt beskrivelse under selvhjælp- og daglige færdigheds-område)

Håndværk og design:

I håndværk og design arbejdes der med:

- Håndværk - forarbejdning
- Håndværk - materialer
- Design

Eleverne vil blive præsenteret for:

- Anvendelse af værktøjer, redskaber og forsvarlig brug af maskiner til forarbejdning af materialer
- Forarbejdning af materialer i forhold til produktets form, funktion og udtryk
- Arbejde med enkle designprocesser knyttet til egen produktfremstilling

Madkundskab:

I hjemkundskab arbejdes der med:

- Mad og sundhed
- Fødevarebevidsthed
- Madlavning
- Måltid og madkultur

Eleverne vil blive præsenteret for:

- At kunne træffe begrundede madvalg i forhold til sundhed
- At kunne træffe begrundede madvalg i forhold til kvalitet, smag og bæredygtighed
- At kunne anvende madlavningsteknikker og omsætte idéer i madlavningen
- At kunne fortolke måltider med forståelse for værdier, kultur og levevilkår

A.

iii. NATURFAG:

Matematik:

I matematik arbejdes der på alle niveauer med følgende områder:

- *Tal og algebra*
- *Geometri*
- *Matematik i anvendelse*
- *Problemløsning og kommunikation*

I arbejdet med faget tilstræbes det at eleven får:

- En grundlæggende matematisk begrebsdannelse
- Et alsidigt værktøj til løsning af praktiske og teoretiske problemer
- Et beskrivelsesmiddel til brug for den praktiske virkelighed
- Mulighed for arbejde med nye anvendelser af matematikken

Eleverne kan blive præsenteret for og arbejde med

Tal og algebra:

- Grundlæggende tal-forståelse:
  - Antal, rækkefølge, tælleremser mv.
  - Naturlige tal, hele tal, rationale tal og reelle tal
  - Tallenes ordning, tallinjen og koordinatsystemet
  - Decimaltal, brøker, procent og potenser
  - Ligheder og uligheder
  - Variable som pladsholder for tal
- Metoder til antalsbestemmelse:
  - Addition, subtraktion, multiplikation og division
  - Positions-systemet
  - Sammenhænge og regler
  - Standardiserede regneopstillinger
- Tilfældighed, chance og sandsynlighed
- Ligningsløsning og andre algebraiske emner
- Regning med kvadratrødder på lommeregner
- Formler og funktionsbegreber

Geometri:

- Grundlæggende geometriske begreber, konstruktioner og egenskaber:
  - Form, størrelse og andre egenskaber
  - Målestoksforhold, symmetri, lighedethed og kongruens
- Model-konstruktioner
- Tegning, måling, beregning
- Beskrivelse og tolkning af figurer i et plan

- Afstand, omkreds, areal, rum og vægt
- Enkle beviser

Matematik i anvendelse

- Benyttelse af tal i forbindelse med dagligdags begivenheder (antals-angivelse, pengeregning, bus-planer ...)
- Metoder til at registrere og skabe overblik over data, informationer og resultatet af undersøgelser (Statistiske beskrivelser, tabeller og diagrammer)
- Geometrisk beskrivelse af den omgivende verden (beskrivelser af huse, bolde, o. lign)
- Behandling af problemstillinger knyttet til områder som økonomi, teknologi og miljø
- Praktisk økonomiske overvejelser (dagligdags indkøb, transport, boligforhold – lønøpgørelser, skattekeregninger – rentebegrebet, opsparing, låntagning, kreditkøb)

Problemløsning

- Behandle spørgsmål (hvordan går det hvis... el.lign.)
- Opstille hypoteser (at gætte og prøve efter)
- Gennemføre ræsonnementer

Natur/ teknik:

Der arbejdes med centrale kundskaber og færdighedsområder i forhold til:

- **Undersøgelse**
- **Modellering**
- **Perspektivering**
- **Kommunikation**

Således kan eleverne præsenteres for

- At udføre enkle undersøgelser på baggrund af egne og andres spørgsmål/ forventninger og begyndende hypotesedannelse
- At anvende naturtro modeller af stigende abstraktionsgrad og at designe egne modeller
- At genkende natur og teknologi i sin hverdag
- At relatere natur og teknologi til andre kontekster og perspektivere natur og teknologi til omverdenen og aktuelle hændelser
- At beskrive egne undersøgelser og modeller
- At beskrive enkle naturfaglige og teknologiske problemstillinger og at kommunikere om natur og teknologi

Geografi:

I Geografi arbejdes der med at præsentere eleverne for naturgivne og kulturskabte forudsætninger for levevilkår i Danmark og i andre lande. Udgangspunktet tages gennem elevens egne iagttagelser og undersøgelser samt præsentation af forskellige geografiske opgørelser og kilder.

Der arbejdes med centrale kundskabs – og færdighedsområder i geografi indenfor:

1. **Geografisk baggrundsviden**
2. **Naturgrundlaget og dets udnyttelse**
3. **Kultur og levevilkår**

4. *Geografiske redskaber og færdigheder*

1.
  - Danmarks natur - kultur – og samfundsforhold
  - Jordens opdeling i verdensdele og stater samt by - og sted navne.
2.
  - Landskab, klima, jordbund og vands betydning for menneskets eksistensmuligheder
  - Produktion og miljø set i lyset af forskellige økonomiske og teknologiske niveauer.
  - Befolkningsudviklingens betydning for et lands brug af ressourcer, m.v.
3.
  - Levevis og traditioner hos forskellige folk
  - Rige regioner over for fattige – mønstre samt årsager.
  - Overationale sammenhænge – hvor bestemmes hvad.
4.
  - I arbejdet med faget bruges arbejdsmetoder knyttet til opmåling, kortlæsning, fly og satellitfotos samt anvendelse af relevant teknologi

Biologi:

I biologi arbejdes der med at give eleverne mulighed for at tilegne sig grundlæggende viden om levende organismer, den omgivende natur, miljø og sundhed. Der skal i arbejdet lægges vægt på at forstå indbyrdes biologiske sammenhænge og forholds indbyrdes afhængigheder. Arbejdsmetoderne vil fortrinsvis være undersøgende, eksperimenterende samt bygge på praktiske aktiviteter.

Der arbejdes med centrale områder indenfor:

- A. *De levende organismer og deres omgivelser***
- B. *Miljø og sundhed***
- C. *Biologiens anvendelse***
- D. *Forskellige færdigheder til biologiske undersøgelser***

1.
  - Planter, dyr og mikroorganismers livsytringer
  - Biologiske mangfoldigheder på udvalgte biotoper
  - Planter og dyrs tilpasningsevne
  - Stofkredsløb og energistrømme
  - Arvelighed, variation samt biologisk udvælgelse

2.
  - Miljøets betydning for sundhed og natur
  - Kropsfunktioner og sundhed
  - Anvendelse af naturen
3.
  - Genteknologien og bioteknologiens betydning for den enkelte, samfundet og naturen.
  - Biologiske processer i fødevarerproduktion samt betydning og argumenter i samfundsdebatten.
4.
  - Iagttage og beskrive levende organismer og biologiske problemstillinger.
  - Planlægge og gennemføre enkle undersøgelser og eksperimenter.
  - Lære at færdes i naturen
  - Blive præsenteret for anvendelse af informationsteknologi.

Fysik / Kemi

I fysik og kemi skal der arbejdes med fysisk / kemiske forhold, der underbygger elevernes muligheder for at forstå den verden der omgiver dem. Undervisningen skal tilrettelægges således at elevernes interesse og nysgerrighed overfor naturfænomener, naturvidenskab og teknik vækkes og holdes i live.

Der skal arbejdes med :

- ***Stoffer og fænomener omkring os***
- ***Det naturvidenskabelige verdensbillede***
- ***Liv og miljø***
- ***Teknologi***

Arbejdet præsenteres og tager sit udgangspunkt i:

- Fysisk / kemiske egenskaber ved nogle af hverdagens stoffer og materialer.
- Eksempler på hændelser fra dagligdagen med fysiske og kemiske grundfænomener.
- Træk ved naturvidenskabelige verdensbillede
- Eksempler på udvikling af forklaringen på kemisk og fysisk opbygning af verden samt forestillinger gennem forskellige tider.
- Eksempler på stoffkredsløb i naturen
- Stoffkredsløbs og energistrømmes virkning på levende organismer
- Virkning af stråling af levende væv.
- Samfundets brug af lagerenergi og vedvarende energi
- Fremstilling og distribution af elektricitet samt principper bag brug af el.
- Eksempler på enkle elektroniske principper med henblik på anvendelse i samfundet

De tværfaglige kompetence-områder:

B. Sociale område

Formål:

At støtte og udvikle den enkeltes mulighed for at kunne være i - og være en del af - den sociale, følelsesmæssige verden.

Således skal arbejdet med følelsesliv og sociale kompetencer planlægges og tilrettelægges så det fremmer den enkeltes personlige kompetencer samt mulighed for samvær, aktiviteter og leg med andre. Der skal skabes situationer og aktiviteter, der giver mulighed for etablering af social interesse og følelsesmæssig udvikling

Mål:

- At kunne reagere hensigtsmæssigt sensorisk, følelsesmæssigt, socialt og kognitivt
- At kunne indgå i basalt samspil mellem mennesker
  - Kommunikere og reagere socialt på andres henvendelse
(Opmærksomhed, fælles opmærksomhed, refererende blik, pegning, initiativ, anmodning, turtagning, imitation, symbolforståelse, non-verbal kommunikation som mimik og gestus)
- At kunne indgå i basalt samspil mellem mennesker på en måde, der er socialt passende og passer til konteksten
  - Vise hensyn og respekt i relationer
  - Reagere på andres følelser
- At blive i stand til at etablere-, vedligeholde og pleje relationer med andre mennesker på en måde, der er socialt passende og passer til konteksten
  - Skabe og afslutte kontakt (initiere, indlede, vedligeholde i kortere el. længere tid, afslutte)
  - Regulere adfærd i samspil m. andre (styre følelser/ impulser/ verbale, fysiske aggressioner)
  - Skabe formelle-/ uformelle sociale relationer/ kontakte fremmede i hhv. formaliserede og uformelle rammer
  - Opføre sig i overensstemmelse med soc. regler (handle selvstændigt/ overholde soc. aftaler)
  - Opretholde det sociale rum (være opmærksom på/ opretholde afstand mellem sig selv og andre)

Der arbejdes for eksempel med:

- Passende regulering (Sensorisk, Følelsesmæssigt, Kognitivt, Socialt niveau)
- Selvfølelse (Personlighed, Følelsesliv, Sociale kompetencer)
- Sociale fællesskaber, interesser, relationer og venskaber
- Socialt niveau (Nærhed, Kigge, Parallelt, Turtagning, Dele, Samarbejde, Simple regler, Social gensidighed)
- Iscenesættelse og visualisering
  - Opmærksomhed, forventning og fælles fokus
(Imitation/ spejling, parallel-leg, legedialog, anvisninger, rolleleg, tur-skift, spil, regelleg)
  - Almindelig dagligdags kommunikation
(Planlægning og organisering, forberedelse, social anvisninger, konflikt-og problemløsningsredskaber, indsigt og tydeliggørelse af tanker/ følelser, vurdering, kognitiv fleksibilitet)
- Følelsesmæssigt udtryk og forståelse (identificering/ kropsudtryk/ intensitet/ handlemåder)
- Generalisering af sociale færdigheder (nyt miljø, nye personer, nyt indhold, selvforvaltning)

C. Kommunikative område

Formål:

At støtte og udvikle den enkeltes mulighed for at kunne kommunikere med andre verbalt og non-verbalt. Herunder mulighed for at kunne tilegne sig redskaber der tillader den enkelte at anvende egne kommunikative potentialer så godt som muligt.

Arbejdet med kommunikative kompetencer skal således bygge på at bruge og udvide grundlæggende kommunikative færdigheder og elementer der optimerer kommunikationen; samt at give oplevelsen af kommunikation som en nødvendig og givende del af hverdagen.

Mål:

- At styrke evnen til at målrette opmærksomhed
- At øge muligheder og færdigheder i forhold til at forstå mundtlige- og non-verbale meddelelser (kropssprog/ alm. tegn & symboler/ billeder/ skrift)
- At øge muligheder og færdigheder i forhold til at fremstille og bruge meddelelser (tale/ kropssprog/ alm. tegn & symboler/ billeder/ skrift) og udtrykke sig
- At styrke og udvikle evnen til samtale- og samtaleteknikker (indlede, holde samtale i gang, afslutte, samtale med en el. flere personer/ diskussion)
- At fremme den enkeltes opmærksomhed på og evne til at få og bruge kommunikative strategier/ teknikker/ udstyr med kommunikationsformål (telekommunikation, skriveudstyr, kommunikationsteknikker)

Der arbejdes for eksempel med:

- Tidlig kommunikation
  - Fælles Opmærksomhed/ fokus-fastholdelse-skift, refererende blik, pegning, anmodning, turtagning, imitation, non-verbal kommunikation (mimik, gestus m.m.), sansning, symbolforståelse
- Sprog (Form, Brug, Indhold og Forståelse)
  - Form (Lyde/ udbrud, gestik, mimik, fører hånd hen til, symboler, sprog i form af ord/ sætninger/ alderssvarende sprog og udtryk, stemmeføring, stemmeleje,..)
  - Brug (Prosodi/ ex. lyd styrke, dialog, fastholdelse af tema, tolkning af det usagte, metaforer, nonverbal kommunikation,..)
  - Indhold (Behov, bede om/ give udtryk for, sige fra på en hensigtsmæssig måde, kommentere relevant, give informationer i nødstilfælde, valg, hilse, dialog, udveksling af tanker og ideer, udtrykke følelser, diskutere,..)
- Afstemning
  - Opmærksomhed på modtager og kontekst, henvendelse, målrettethed, afstand, indledning, passende sprogbrug, lytte, reagere hensigtsmæssigt på henv., holde kommunikation i gang, afslutning, kommunikation/ samspil/ leg, social forståelse
- Visuel kommunikation
  - Skriftsprog, symboler/ visuelle strategier & teknikker (Form, brug, indhold, forståelse)
  - Hensigtsmæssig brug af kommunikationsudstyr (Telefon, tablet, computer,.. og sociale medier (Skype, Facebook, e-mail,..))
- Generalisering af kommunikative færdigheder/ metoder (nyt miljø, nye personer, nyt indhold, selvforvaltning)

D. Motoriske område

Formål:

Formålet med arbejdet indenfor dette område er at give den enkelte mulighed for at udvikle sine motoriske potentialer, holde sin krop i så god fysisk form som muligt samt opleve glæde ved fysisk udfoldelse selv og sammen med andre.

Mål:

- At give den enkelte mulighed for at deltage i alsidige motoriske aktiviteter
- At integrere motoriske aktiviteter i dagligdagen
- At styrke den enkeltes mulighed for at have et varieret og aktivt fritidsliv.

Der arbejdes med :

- Bevægelighed - bevægelse
- Styrke / Udholdenhed
- Imitation
- Kondition
- Balance
- Koordination
- Motoriske færdigheder

Ved evt. tvivsspørgsmål – kontakt skolens fys./ ergo.vejledere

E. Sensorisk område

Formål:

Formålet med arbejdet på dette område er, at give den enkelte mulighed for via sanserne at få informationer og viden om sig selv og sin omverden. Arbejdet skal understøtte at den enkelte får stimuleret, neddæmpet, trænet og udviklet sit sansesystem og de enkelte sanser m.h.p. at berige og fremme den enkeltes velvære og oplevelse af verden. Formålet er endvidere at udvikle strategier til kompensation for over - eller underreaktioner i sansesystemet.

Mål:

- At afdække den enkeltes sanse-profil m.h.p. at finde styrkesider og problemstillinger.
- At udlede en sansemæssig foretrukket tilgang.
- At finde et muligt behov for hjælpemidler og indsatsområder.
- At fremme muligheden for samvær, afslapning og indlæring samt give personligt velvære.
- At fremme og træne den enkeltes mulighed for at bruge og skelne imellem de forskellige sanser.
- At give sanseoplevelser der kan berige livet hos den enkelte (både i det nære og i det fjerne miljø samt i det naturlige og menneskeskabte miljø)
- Den sensoriske dimension inddrages som en afgørende faktor ved planlægning af aktiviteter.

Der arbejdes med:

- Strukturerede observationer i miljøet
- Indretning af de fysiske rammer omkring den enkelte med hensyn til sensorisk profil.
- Afprøvninger af forskellige sansemæssige påvirkninger og aktiv stillingtagen til eventuelt behov for hjælpemidler.
- Sansemæssig stimuli tilpasses den enkelte i miljøet.
- De enkelte sanser.

Ved evt. tvivlsspørgsmål – kontakt skolens fys./ ergo.vejledere

F. Selvhjælpsområde

Formål:

At eleven får færdigheder med henblik på at blive så selvhjulpne og uafhængige som mulig indenfor almindelige praktiske dagliglivs-funktioner.

Det er essentielt at eleven får den bedst mulige forståelse af sig selv og sin krop og at der tages udgangspunkt i aktuelt sansemæssigt behov, hvis færdighederne skal kunne effektueres i dagligdagen.

Formålet med selvhjælps-træningen skal samtidig ses som en måde at udvikle den enkeltes trivsel og selv-værd på.

Mål:

- At udvikle og styrke grov- og finmotorik (med henblik på at tilegne sig færdigheder i forhold til at kunne være selvhjulpne)
- At udvikle, vedligeholde og styrke funktionelle selvhjælps-færdigheder der er relevante for aktuel levealder og formåen (herunder f.eks. pubertets-behov).
- At blive så selvhjulpne som muligt i de kontekster hvor eleven har brug for det (under hensyntagen til formåen)
- At kunne organisere, påbegynde og afslutte selvhjælps-forløb selvstændigt
- At styrke motivationen for at være selvhjulpne
- At øge trivsel og velvære ved brug af kompenserende sensoriske strategier efter behov i forhold til at kunne være selvhjulpne

Der arbejdes for eksempel med:

- *Renlighed* (kontrol med vandladning/ afføring/ menstruation, klare rutiner i forbindelse med planlægning og udførelse af toiletbesøg – herunder at gøre opmærksom på trang, vælge og gå til et passende sted, håndtere beklædning, gøre sig ren,...)
- *Hygiejne* (vask af kropsdele/hele kroppen med vand/ sæbe/ andre midler, håndvask/ karbad/brusebad, at tørre sig med håndklæde el. lign. på del af/hele kroppen efter vask, pleje hud/ tænder/ hår/, negle på hænder eller fødder,...)
- *Spisning og varetagelse af egen sundhed* (at kunne indtage føde og drikke som er serveret, at få munden op til munden, spise og drikke på en kulturelt accepteret måde, skære/ bryde maden i stykker, åbne flasker og dåser, anvende spiseredskaber, omrøre og skænke drikke op, bruge sugerør/ drikke af rindende vand fra hane, deltage i måltider og festligheder, sikre egen fysisk velbefindende f.eks. kropstilling/ temperatur/ belysning, styre egen ernæring og fysisk form, vedligeholde egen sundhed f.eks. følge råd om sundhed,...)
- *Af- og påklædning* (at tage tøj af og på: over hovedet/ på arme og skuldre/på under- og overkrop, tage handsker og hovedbeklædning/ sko og strømper af og på, valg af passende påklædning i forhold til vejr/ skikke/ regler i samfund/kultur,...)
- *Velvære og trivsel med udgangspunkt i sansemæssige strategier* der kompenserer for barnets sensoriske behov i forhold til selvhjælpsfærdigheder (f.eks. behov for høj/ lav grad af stimuli visuelt, auditivt, taktilt, vestibulært, proprioceptivt, smag, lugt)
- *Generalisering af færdigheder* (bl.a. brug af rutiner og mobile/fleksible strategier i nye kontekster)

G. Daglig færdighedsområde

Formål:

At forberede eleven på et kommende uddannelses-, fritids-, arbejds- og hjemmeliv. Det er centralt at eleven skal kunne agere fleksibelt og mobilt.

At udvikle så stor selvstændighed og selvhjulpethed som muligt i forhold til praktiske gøremål og færden i nær-, lokal- og fjern-miljø.

Det er essentielt at eleven får den bedst mulige forståelse af sig selv og sin krop samt at der tages udgangspunkt i aktuelt sansemæssigt behov, hvis færdighederne skal kunne effektueres i dagligdagen.

Mål:

- At udvikle, vedligeholde og styrke arbejdsfærdigheder der kan bruges i et kommende uddannelses-, fritids-, arbejds- og hjemmeliv
- At kunne håndtere og organisere materialer
- At kunne generalisere sine færdigheder på tværs af kontekster (steder, personer, materialer,...) under hensyntagen til at kunne være fleksibel og mobil
- At udvikle, vedligeholde og styrke en acceptabel og hensynsfuld arbejdsadfærd med henblik på at få nyttige rutiner og strategier til brug for det livslange perspektiv
- At kunne bruge sine arbejdsfærdigheder i en social kontekst (arbejde ved siden af, dele materiale, sammen med andre,...) samt at kunne kommunikere med andre på en acceptabel og hensynsfuld måde ud fra formåen
- At styrke motivationen for og glæden ved at arbejde

Der arbejdes for eksempel med:

- Praktiske arbejdsfærdigheder i nær- og fjernmiljø (organisere, påbegynde, afslutte)
- Overgange i opgaver (stationære -, mobile opgaver)
- Skift fra en opgave til en anden (på sted, over afstand..)
- Udholdenhed (stående, siddende)
- Reaktion på ændringer og selvberoligende strategier
- Færdighed i organisering af arbejdsmaterialer
- Opretholdelse af kvalitet ved udførelse af opgave
- Holde opmærksomhed på opgaven
- Vurdering af eget arbejde og korrigere egne fejl
- Accept af vejledning og afbrydelse
- Arbejde i nødvendigt tempo og håndtering af tid (komme til tiden, tilpasse tempo,..)
- Arbejde i forskellige sociale kontekster på forskellige sociale niveauer (nærhed, parallelt,..)
- At træffe valg og kommunikere (kunne få opmærksomhed og udtrykke sig på en hensigtsmæssig måde, kommunikere egne behov, give informationer til passende personer, følge anvisninger og instruktioner, vise præferencer eller foretage foretrukne valg, spørge efter hjælp, sige fra på en hensigtsmæssig måde)
- Håndtering af tid/ penge/ økonomi
- Håndtering af sikkerhed i overensstemmelse med omgivelserne

H. Samfundsliv og medborgerskabs-område

Formål:

Formålet med dette område er at give den enkelte elev mulighed for indflydelse på eget liv og læring indenfor givne rammer. At skabe større selvværd og livskvalitet for den enkelte. At den enkelte tilegner sig viden om de omgivelser han/hun er en del af. For nogle forstået som de helt nære rammer i deres konkrete hverdag - og for andre i samfundet udenfor de nære rammer.

Det er endvidere vigtigt, at lære at færdes og agere i det omgivende samfund (gøre brug af de muligheder der er samt lære at agere ud fra egne ønsker, valg og beslutninger under hensyntagen til gældende regler og normer i samfundet. Udgangspunktet er altid den enkeltes mulighed og behov for støtte i forhold til at skabe selvværd og livsglæde.

Mål:

- At kunne iagttage, opleve og undersøge den nære og ydre omverden, under hensyntagen til den enkeltes formåen.
- At kunne færdes i den nære og fjerne omverden under hensyn til regler og normer som bruges i forhold til egen formåen
- At være aktivt deltagende i et fællesskab og være en aktiv samfundsborger og en del af samfundslivet.
- At have kendskab til og forståelse for det omgivende samfund (det nære og fjerne).
- At kende til egne rettigheder og muligheder m.h.p. at have medbestemmelse og indflydelse på eget liv
- At have viden om demokrati og medborgerskab
- At kende til egne rettigheder og pligter i skolen og i samfundet
- At mestre metoder og redskaber, som kan give større medindflydelse i hverdagen, herunder at kunne sige til og fra på en hensigtsmæssig måde
- At kunne foretage valg
- At udvikle selvværd og livsglæde hos den enkelte

Der arbejdes for eksempel med:

- Orientering i forhold til rum og retning
- Overgange imellem forskellige miljøer
- Sansestimulerende og/ eller undersøgende oplevelser væk fra egen gruppe
- Præsentation og brug af gængse visuelle signaler og symboler i omverdenen, forskellige transportmidler i omverdenen, det offentlige rum
- Aktiviteter væk fra egen gruppe (alene og/eller sammen med andre) herunder fleksibilitet i forhold til handlestrategier
- Kommunikative -, sociale færdigheder og personrelationer
  - o at foretage til- og fravalg
  - o at give sin mening til kende
  - o at lytte til andre
  - o at meningsudveksle og acceptere, at andre har en anden mening
  - o at træffe beslutninger i fællesskab
  - o at sætte mål for egen læring

I. Pause/fritidsområde

Formål:

Formålet med dette område er at støtte den enkeltes mulighed for at have indflydelse på, kunne begå sig i og have glæde af pause- og fritids-sammenhænge – nu og i et livslangt perspektiv.

Arbejdet skal fremme den enkelte elevs muligheder for leg, aktiviteter og afslapning – alene eller sammen med andre - ude såvel som inde (evt. med inspiration og ideer fra fælles mål)).

Indlærte færdigheder inddrages som en aktiv del af elevens pause og fritidsliv.

Mål:

- At kunne føle velvære og trivsel i eget selskab og sammen med andre
- At kunne slappe af, tage initiativ til, organisere, afslutte og skifte pause- og fritidsaktiviteter
- At kunne udføre aktiviteter med udgangspunkt i interesse, motivation samt meningsfulde, mestrede færdigheder i pause- og fritid (herunder brug af behagelige sensoriske stimuli, bevægelse og motion, musiske/ kreative interesser, fritidsinteresser og sociale fællesskaber på skolen, hjemme og i foreningsliv)
- At skabe relationer med venner, bekendte ogigestillede i formelle og uformelle kontekster
- At kunne deltage i pause- og fritidssammenhænge alene og sammen med andre med udgangspunkt i eget sociale niveau i forskellige aktuelle kontekster: At kunne være i nærheden af andre, at vise interesse for andre, at kunne indgå i parallel aktivitet, dele materialer, samarbejde, indgå i turtagning, følge simple regler, udvise social gensidighed
- At kunne forstå og udtrykke meddelelser, samtale og diskutere
- At have viden om egne og andres følelser samt at kunne agere hensigtsmæssigt i forhold til sociale regler
- At kunne bruge sine pause- og fritids færdigheder fleksibelt på tværs af kontekst

Der arbejdes for eksempel med:

- Udforskning og brug af egne præferencer
- Selvstændige pause- og fritidsaktiviteter på baggrund af interesser og behov
- Afslapning (variation, præferencer og håndtering)
- Sensoriske aktiviteter og tiltag med udgangspunkt i individuelt behov
- Bevægelses- og motionsformer samt velvære
- Instrumenter, rytmer, sang og musik-oplevelser samt eget individuelle udtryk
- Kreative udtryksformer, materialer, redskaber og processer samt eget individuelle udtryk
- Skabende og håndværksmæssige aktiviteter samt eget individuelle udtryk
- Computer og elektroniske enheder, læse/ kigge i bøger og blade
- Fritidsaktiviteter i det offentlige rum, hobbyer, spil og lege-forløb
- Selvstændige arbejdspræferencer
- Eget initiativ, planlægning, organisering, valg og medinddragelse
- Variation af aktiviteter (fysisk aktiv, stående, stillesiddende - udendørs, indendørs – fælles, individuelt)
- Sociale fællesskaber (obs. på interesser, rammer samt kontinuerlig udvidelse af mål)
- Forståelse og håndtering af følelser og sociale situationer
- Generalisering af pause-, fritids-, sociale- og kommunikative færdigheder på tværs af kontekster (under hensyn til fleksibilitet og mobilitet)

Inspirations-/ ide-katalog

Cases

I dette bilagsmateriale er en række elev aktiviteter stillet op som eksempler på aktiviteter inden for læseplans kompetenceområder.

For hver kompetenceområde er der givet 9 eksempler – således på indskoling, mellem trin og udskoling i forhold til tidlig udviklingstrin, moderat fungerende og højt funktionsniveau. Status (Kompetencer, potentialer og udfordringer) er medtaget således, at det vil være muligt at genkende træk eller problemstillinger egne elever. Der er brugt en terminologi, der p.t. bruges på skolen. OBS. OBS det er eksempler til inspiration – udgangspunktet for den pædagogiske praksis er stadig den enkelte elevs udviklings potentiale.

Definition på case-kategorier

Når der arbejdes med inddeling i **indskoling (I)**, **mellemtrin(II)** og **udskoling(III)** rammer det den sædvanlige inddeling ind. Her er indskoling 0. – 3. klassetrin, mellem 4. – 7. klassetrin og udskoling 8. – 10. klassetrin. Her tænkes også på antallet af skoleår for også på denne måde at kunne illustrere en progression i aktiviteter på trods af udviklingsniveau.

Når der tales om **Tidligt udviklingstrin (1)** menes elever med en svær mental retardering og varierende grad af autisme. Når der tales om **moderat fungerende (2)** menes elever med retarderingsgrad fra et stykke under middel/ middelsvær/over middel, men stadig med en større grad af retardering. Disse elever har en varierende grad af autisme. Når der tales om **højtfungerende (3)** menes elever der har udviklings potentialer indenfor normalområdet – en gruppe der strækker sig fra elever, der er lidt tungt begavede til elever med Aspergers syndrom. Også for disse gælder det at deres autisme optræder i varierende grad.

Når der tales om **graden af autisme** ses eleverne i alle tre tidligere nævnte grupper fordele sig fra svær autisme – at være meget ramt på alle områder til mild autisme – hvor en del områder er meget lidt påvirkede af autismen.

A.	Faglige område (fagrækken)	38
	i. Humanistiske fag	38
	ii. Praktisk/ musiske fag	40
	iii. Naturfag	43
B.	Sociale område	45
C.	Kommunikative område	47
D.	Motoriske område	48
E.	Sensoriske område	50
F.	Selvhjælpsfærdigheds område	52
G.	Daglig færdighedsområde	54
H.	Samfundsliv og medborgerskabsområde	56
I.	Pause/fritidsområde	60

A. <u>Faglige område</u>	
Dansk	
A I	<p>1 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige uden verbalt sprog viser igennem sine handlinger en vis forståelse af enkelte ord knyttet til konkrete situationer i hverdagen. Der arbejdes ud fra "at læse, forstå og handle på" konkrete og billeder.</p> <p>Mål: At handle relevant på udvalgte ord, objekter og billeder knyttet til hverdagen.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pigen anvender skemabrikker med konkrete, når hun skal fra én aktivitet til en anden. Der arbejdes funktionelt med sproget, således at skemabrikker, materialer, konkrete eller situationer af den voksne benævnes med ét ord eller en kort sætning.</p>
	<p>2 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng med et stort ordforråd, som anvendes sparsomt. Han er glad for at få læst bøger højt, viser interesse for rim og remser og bogstavers navne..</p> <p>Mål: At samtale og lære de små og store bogstaver</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Med udgangspunkt i sprogets rytme kan der f.eks. anvendes Halfdan Rasmussens "ABC" (rim og remser). Igennem samtale om bogens indhold arbejdes med sproglig opmærksomhed, forståelse af ord og begreber og bogstavernes navne og lyde ved 1:1-bord Der arbejdes ud fra trinmålet det talte og skrevne sprog.</p>
	<p>3 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan indholdslæse og er optaget af ord, bogstaver og tekster. Kan stave lydrette ord og ved hvordan "ng" inde i et ord lyder, hvordan "e" og "er" i slutningen af et ord lyder. Hans computer- og øvrige finmotoriske færdigheder er forinden afdækket.</p> <p>Mål: At besvare <i>konkrete</i> spørgsmål knyttet til læste tekster på computer At skrive egne korte tekster på computer</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Læse og få læst bøger/tekster højt og samtale om indholdet ved 1:1 bord. Derefter anvender drengen computer og besvarer spørgsmål (udarbejdet af den voksne) til den læste tekst. Drengen bruger også computeren til skrivning af korte tekster. Den voksne kan desuden indgå som skriftlig dialogpartner ved computeren om emner, der har drengens interesse.</p>
A II	<p>1 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng med verbalt sprog, men ringe sprogforståelse. Han har brug for meget ro, når han skal arbejde, bliver nemt stresset og er let afledelig. Han reagerer udadvendt, når der bliver stillet krav til ham, hvis han ikke er parat. Han har forskellige særinteresser, der bruges som afsæt i arbejdet med dansk. Bogstavers navne og lyde giver ingen mening for ham, men han har en spirende interesse for at få læst konkrete, korte og sprogligt enkle bøger op. Han er glad for at tale om situationer på billeder, han selv er med på.</p> <p>Mål: At kunne fortælle, hvad der sker på et billede At kunne samtale ud fra visuelt materiale At tage billeder med digitalkamera</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Den voksne har i samarbejde med forældrene/og eller drengen lavet en række billeder fra drengens hverdag. Den voksne skriver det ned drengen fortæller om billederne og laver en bog, som kan bruges til oplæsning og samtale.</p>

	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige med verbalt sprog, men med begrænset ordforråd. Hun kan lide at fortælle om sine oplevelser/hvad hun har lavet i skolen eller hjemme. Hvis hun går i stå i sin fortælling, svarer hun på spørgsmål med et enkelt ord. Hun kan læse lydrette og korte ord, kan alle bogstaverne og er fortrolig med at skrive småord på computer</p> <p>Mål: At kunne <i>samtale</i> skriftligt om egne oplevelser</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved computeren arbejdes der med skriftlig dialog. Pigen og den voksne sidder ved siden af hinanden ved computeren og skriver. Den voksne skriver spørgsmål til pigen, som hun herefter svarer skriftligt på. Den voksne guider pigen, så hun svarer med små helsætninger.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: I denne drengs gruppe arbejdes der med genren eventyr. Drengen kan læse, skrive og til en vis grad forstå en oplæst tekst.</p> <p>Mål: At bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel At kunne lytte aktivt og svare på spørgsmål At lære eventyrgenreens karakteristika</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: I klassen er der indrettet en eventyrhule, hvor børnene får læst eventyr op. Der er en fortællestol, hvor børnene på skift sidder og genfortæller små eventyr/eller er en kendt eventyrfigur. Der er desuden mulighed for at anvende rekvisitter, når man sidder i stolen. De andre børn kan på skift stille spørgsmål til "fortælleren".</p>
A III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng taler med kropssprog og stemme som udtryksmiddel. Han er svær at få øjenkontakt med, men lytter aktivt, hvis man f.eks. anvender Phoebe Caldwells metode i kommunikationen med ham. Han er fortrolig med sin PECS-mappe med få brikker, som han kan bruge, når der er noget han ønsker i spisesituationer. Han genkender lyden af ordet, som brikken er udtryk for f.eks. mælk, vand.</p> <p>Mål: At lege og eksperimentere med ordenes lyde At udvide antallet af PECS-brikker</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes med kendte og nye PECS-brikker ved 1:1 bord. Med afsæt i drengens lyde benævner den voksne ordet, som brikken er symbol for.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige har knækket læsekoden og kan læse selv svære tekster, men danner sig kun forestillingsbilleder af det hun læser, hvis det er konkrete ord og begreber, der knytter sig til hendes hverdag og erfaringer. Derfor er der udarbejdet en logbog/portefolio med billeder og tekst om pigens hverdag i skolen og hjemme. Hun skal forlade skolen efter sommerferien, hvilket er angstprovokerende for hende, netop fordi hun ikke har billeder af, hvad det betyder for hendes hverdag</p> <p>Mål: At skabe forestillingsbilleder af tiden lige efter skolen</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der bruges skriftlig dialog/samtale til at afdække pigens forestillinger. Den voksne udarbejder spørgsmål målrettet eleven og udarbejder sammen med pigen spørgsmål til andre (eks. voksne/elever i gruppen, forældre) Besøg på institutioner/værksteder. Den voksne/pigen tager billeder, som bruges til samtale ved 1:1 bord.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng, som har en særinteresse for f.eks. Melodi Grand Prix, vaskemaskiner eller andet. Han kan læse og skrive og har lært at søge enkle informationer på computeren efter for-</p>

		<p>læg. Han viser en vis grad af selvstændighed og selvorganisering indenfor strukturerede rammer, og han kan ved hjælp af forlæg sætte sig mål indenfor et kort tidsinterval.</p> <p>Mål: At nærlæse kortere tekststykker</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen skal finde givne oplysninger på internettet og herefter besvare opgaver om særinteressen. Ved 1:1 bord løses disse opgaver sammen med den voksne</p>
Musik		
A I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng viser stor interesse for guitar, men bliver meget nemt afledt og overstimuleret af de mange forskellige indtryk der er i et stort rytmiklokale.</p> <p>Mål: At få en musikoplevelse</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Den voksne tager en guitar med ind i drengens pauseområde. Den voksne spiller og synger kendte sange for drengen. Han sætter sig helt tæt på den voksne og tager gentagne gange den voksnes hånd og fører den hurtigere op og ned på guitaren. Når den voksne spiller et hurtigt tempo griner drengen og det er tydeligt at han foretrækker et hurtigt tempo.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har rytmik med 2 andre børn. Personalet har observeret en glæde hos drengen, når han hører musik. Han bliver lidt urolig og vil gerne op og bevæge sig. Man vil derfor gerne tilgodese dette behov og ydermere præsentere ham for forskellige måder at bevæge sig på til musik.</p> <p>Mål: At bevæge sig til musik</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Rytmikforløbet består af 2 delaktiviteter der tilgodeser dette. Første del er en sangleg, hvor drengen går i rundkreds og danser med de øvrige børn og voksne. Anden del er fri dans, hvor børnene får udleveret en vimpel hver og hvor der tændes for et stykke musik. Børnene danser med vimplerne.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige har musiklære i rytmik med sin gruppe. Hun har interesse for forskellige instrumenter og deres lyd.</p> <p>Mål: At opnå en viden om forskellige instrumenter</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Rytmikforløbet er opdelt i forskellige punkter, som alle er visualiseret. Forskellige instrumenter ligger fremme. Den voksne tager på skift et instrument op og beder børnene markere, hvis de kender navnet på det. Instrumentet benævnes og den korrekte håndtering fremvises og afprøves. Herunder hvordan man skaber forskellige toner; høje som dybe. Der tales om, hvor instrumentet kommer fra, hvad det er lavet af og hvilken kategori det tilhører. Herefter får pigen mulighed for selv at spille på instrumentet. Der spilles til sang og pigen spiller på forskellige steder og/eller måder i sangen.</p>
A II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Elev kan godt lide at lytte til musik, men er ikke specielt opmærksom på forskellige instrumenter.</p> <p>Mål: At lære forskellige rytme-instrumenter at kende</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: At præsentere eleven for diverse rytme-</p>

		instrumenter såsom claves, rasleæg, bjælder og johannesbrød ved brug i gentagne musikstykker
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: eleven kan godt lide at spille på rytmeinstrumenter og kan spille i 4/4 dels takt.</p> <p>Mål: At lære at spille 1/4- og 2/4- dels takt på rytme-instrumenter</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved visuelt forlæg præsenteres et stykke papir med tal 1-4. Under hvert tal er der markeret om der skal spilles på instrumentet.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Elev kan spille 2 musikstykker efter rutine på klaver med 1 fingersystem. Er endvidere begyndt at eksperimentere med at spille efter gehør.</p> <p>Mål: At lære at spille klaver efter et simpelt farve-node-system</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: På et nodeark får hver node en farve. På klaveret markeres tangenter med farvekoder som svarer til dem på nodearket.</p>
A III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Eleven elsker musik. Når han hører musik begynder han straks at bevæge sig til musikken. Han overstimuleres dog let og har svært ved at stoppe igen.</p> <p>Mål: At lære at bevæge sig til musik i en afgrænset periode på 10 min.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Inden start inviteres eleven til at rejse sig fra sin stol. Lyset slukkes og musikken sættes i gang. Efter 9 min. tændes lyset, hvorefter musikken slukkes. Eleven får straks herefter en konkret besked i hånden som henviser til hans stol.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Elev elsker at synge sammen med en voksen og kender mange sange.</p> <p>Mål: At lære at synge i kanon</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: En gruppe af elever præsenteres for en udvalgt kanonsang, der er visualiseret med billeder. Børnene lærer at starte med at synge, når et grønt skilt vises og stoppe ved et rødt. Den voksne deler børnene i to grupper, der står i hver side af lokalet. Den voksne stiller sig foran første gruppe, tæller til 3, viser det grønne skilt og sætter børnene i gang. Imens ser den anden gruppe det røde skilt. Når det er deres tur viser den voksne det grønne skilt.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Et elev kan godt høre forskellen på forskellige musikgenrer, men kender ikke ordene for genrerne og kan ikke verbalt beskrive kendetegnene der hører til genrerne.</p> <p>Mål: At kunne fortælle om forskellen på forskellige musik-genrer og tage stilling til hvilken genre man bedst selv kan lide (klassisk, rock, pop, folk, vise- og salme-sang)</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved indlæringsbord lytter eleven til forskellige musikgenrer. Inden hver afspilning læses en kort beskrivelse af den aktuelle musikgenres kendetegn. Herefter lyttes til et musikstykke og så fremdeles. Når alle musikgenrerne er gennemgået slutes af med en musikgenrequiz, hvor andre lignende musikstykker indgår.</p>

Billedkunst		
A I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng viser interesse og spirende færdigheder for at male. Hvis drengen får valgmuligheder, f. eks i forhold til farvevalg, mister han sin koncentration og bliver afledt af malingen.</p> <p>Mål: At lære at male med pensel</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Dreng maler på et papir, som er fastgjort på et staffeli. Papiret er i A3 størrelse da drengen virker mere interesseret i et stort stykke papir frem for et mindre. Drengen præsenteres for én plastik kop med maling i ad gangen. Deri er stukket en stor bred pensel. Drengen maler lidt. Maling og pensel lægges i en slutkasse. Drengen tilbydes en ny farve maling i en kop samt ny pensel og så fremdeles.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har gennem længere tid arbejdet med – og blevet præsenteret for forskellige måder at arbejde med kreative udtryk. Tidligere var personalets fokus på det færdige produkt for at sikre at aktiviteten gav drengen mening. Personalet vil nu arbejde med at gøre processen mere længerevarende uden at miste det meningsbærende for drengen.</p> <p>Mål: At kunne arbejde med længerevarende processer</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen præsenteres for flerleddet processor ved 1:1 bord. Der tages udgangspunkt i en kendt ramme; at male på lærred. I stedet for at færdiggøre billedet på en gang fortsætter processen over flere gange. Udover maling inddrages også andre allerede kendte materialer som farvet sand, glimmer m.m.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige er meget glad for at tegne.</p> <p>Mål: At opnå kendskab til nye/andre materialer og redskaber.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Med udgangspunkt i hendes glæde for at tegne, arbejdes der med præsentation og brug af nye/andre materialer og redskaber. Først er pigen på tur, hvor hun tager billeder af omgivelserne og det oplevede. Tilbage på skolen printes disse ud. Billederne kigges på og tales om. Et billede udvælges og hænges op på et staffeli. Herefter får pigen til opgave at gengive fotoet med maling på et stykke lærred.</p>
A II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har taktile problemer, der bevirker at han ikke kan lide at røre ved forskellige materialer.</p> <p>Mål: At lære at bruge forskellige materialer med forskellig substans i kreativt øjemed</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Dreng præsenteres for forskellige typer af handsker for at kompensere for hans taktile vanskeligheder.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan godt lide at tegne. Han har et stereotypet billede af hvordan mennesker ser ud.</p> <p>Mål: At lære at udtrykke sig i tredimensionelt billedarbejde</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Dreng arbejder med selvportræt. Han former ler i en udstukket ramme. På bordet står der et spejl som støtter drengen i processen.</p>

	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er god til at arbejde med forskellige kreative materialer. Han er blevet præsenteret for forskellige træ-redskaber og deres anvendelse; men har endnu ikke arbejdet med formgivning af træ.</p> <p>Mål: At lære at formgive i træ og give formgivningen et personligt præg</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: En gruppe elever får til opgave at lave en bakke. Form og størrelse er fastlagt på forhånd. Alligevel er der rig mulighed for at sætte personligt præg på bakken ved hjælp af de forskellige træ-redskaber.</p>
A III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige kan lide at tegne med farveblyanter på skrive-stadiet; men har ingen fornemmelse for hvor strengen på en figur er – og tegner derfor udenfor.</p> <p>Mål: At lære at farvelægge indenfor en ramme</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pige arbejder ved indlæringsbord med organiserede opgaver, hvor papir er klippet ud og lagt i låg og tallerken med høj kant. Kanten bruges som fysisk ramme.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige har aldrig prøvet at væve; men kan generelt godt lide at lave kreative aktiviteter i sin fritid.</p> <p>Mål: At lære at bruge nogle enkle væve-teknikker</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pigen arbejder med brikvæv, som fastgøres af den voksne. Hun har en visuel instruktion der anviser vævningens 2 dele; 1: over-under fra venstre til højre og 2: over-under fra højre til venstre. Pigen præsenteres efterfølgende for en rammevæv med en tilpasset visuel instruktion.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er meget optaget af at kigge på detaljer i malerier. Han er opmærksom på at forskellige malerier ser forskellige ud. Han mangler ord/ begreber der beskriver billederne.</p> <p>Mål: At lære forskellige perioders stiltræk, formsprog og teknikker at kende – også i egne billeder.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved indlæringsbord læser drengen om forskellige perioder. Der udarbejdes en "ordbog", der tydeliggør de forskellige perioders særlige stiltræk, formsprog og teknikker. Ved indlæringsbord får drengen spørgeark, som han løser ved hjælp af sin "ordbog". Efterfølgende overføres spørgearkene til arbejdsbordet, hvor han selvstændigt arbejder. Forløbet afsluttes med et museumsbesøg, hvor "ordbogen" medbringes.</p>
Matematik		
A I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng uden verbalt sprog og ringe koncentration om fælles fokus. Er optaget af at få ting i hænderne og sutte på dem. Han er følsom overfor lyd, men lytter opmærksomt til sange og musik.</p> <p>Mål: At kunne matche konkrete i forskellig former (tre dimensioner), farve og tyngde</p>

		<p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord arbejdes med konkrete og puttekasser, hvor den voksne benævner materialets form, farve, vægt, antal m.v. Med udgangspunkt i div. børnesange f.eks. "En lille svale...", "En elefant kom marcherende...", "Ti små cyklister..." (som den voksne synger) arbejdes med tælleremser.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige kan tælle til 10 og er optaget af at lægge puslespil. Finmotorisk er hun ikke alderssvarende, hvorfor brug af papir og blyant er begrænset i matematikundervisningen.</p> <p>Mål: At kunne bestemme antal op til 10 At kende begreberne ens og forskellig At indsamle og sortere ting efter form, størrelse og antal</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord arbejdes med at matche mængde og tal. Der arbejdes endvidere med konkrete i forbindelse med enkle plusstykker med mængder op til 10. Der arbejdes med flere/færre end ved hjælp af konkrete. Igennem praktiske opgaver hente et givet antal ex. viskestykker, mælk mv. eller via forlæg dække op til det antal børn, der er i gruppen.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er optaget af at bygge med legoklodser. Han vælger ofte at bygge i sine pauser og er svær at få til at arbejde med faget, med mindre der indgår byggeri i aktiviteten.</p> <p>Mål: Arbejde med enkle, konkrete modeller og gengive træk fra billeder</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: I gruppen arbejdes der med et emne om indianere. Der kan evt. arbejdes med målestoksforhold. Sammen med de voksne skal drengen - efter et billede - lave en tredimensionel model af en boplads med tipier, bålplads, mennesker osv. Der kan arbejdes i ler, med klodser papir, stof osv.</p>
A II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige har tidligere arbejdet med puttekasser og har en sansemæssig følelse af forskellig form og vægt. Hun har nu et sikkert greb om konkrete.</p> <p>Mål: At sortere forskellige konkrete (f.eks. efter størrelse, form, farve, antal, vægt) i</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord arbejdes der med tre forskellige varianter af størrelse eller form eller farve osv. På bordet er placeret tre kurve med en ting i hver. Foran elevet ligger konkrete som hun herefter skal sortere i de rigtige kurve</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan tælle, genkende og identificere numrene. Han bliver let visuelt forstyrret og har derfor vanskeligt ved at optælle hvilket antal, der er på billeder.</p> <p>Mål: At matche mængde med tal op til 10</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes med centicubes i forskellige farver (en farve for hvert antal - 1=rød, 2=blå, 3=grøn osv.) ved 1:1 bord. Foran den voksne ligger tallene fra 1 til 10. Den voksne beder drengen samle f.eks. de grønne centicubes, tælle dem ved at hjælpe drengen med at sætte en finger på hver klods og herefter bede ham lægge "stangen" ved det rigtige tal</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er sikker i tallenes indbyrdes størrelse og kan addere og subtrahere tal med to cifre. Han kan til en vis grad multiplicere og dividere helt enkle stykker ved hjælp af lomme-regner.</p>

		<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> At opnå færdighed i naturlige tals opbygning – rækkefølge, tælleremser og positionssystem At kunne undersøge og eksperimentere indenfor geometrien At arbejde med enkel måling af afstand, flade, rum og vægt At kende til, hvordan tal kan forbindes med hverdagen <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Deltage i lege, spil og undersøgelser både alene med en voksen og i grupper af børn. Når der arbejdes med fx antal, rækkefølge og størrelse knyttes disse til aktuelle forhold i hans hverdag. Han kan fx lege købmand og tælle, hvor mange penge han har, og gøre erfaringer med forskellige måder at regne sammen på. Tælle skridt mellem to forskellige punkter og derefter måle med målebånd.</p>
A III	1	Se eksempel for indskoling og mellemtrin
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er glad for at være med til at købe ind til gruppen, men har brug for hjælp til at orientere sig i butikken. Han kan matche tal med mængder og identificere numre.</p> <p>Mål: At kende til vægt, mål og antal</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Sammen med en voksen købe dagligvarer ind til gruppen Han har en indkøbsmappe, hvori den voksne kan sætte ord eller billeder ind af det, der skal købes. Antallet af de enkelte ting varierer, hvorfor der er sat velcro, så det ønskede antal kan sættes på. Inden varerne sættes på plads i gruppen vejes og måles de. Der kan evt. føres statistik over hvor mange kilo drengen har købt ind og se hvor lang tid det tager at have købt lige så meget ind som han selv, læreren eller en elefant vejer.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng, der efter skolen skal flytte hjemmefra og bo på institution. Han er betænkelig og nervøs ved, hvor han skal få penge fra og om han har penge nok til at klare sig. Han ved hjemmefra, at der skal betales for mad, tøj, vand, at bo osv. Han har været med til at købe ind til gruppen og er sikker i pengenes værdi og benævnelse. Han kan læse sit skema og kan sammen med en voksen udarbejde skemaer for at systematisere og give overblik.</p> <p>Mål: At planlægge og anvende systematisering</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Sammen med den voksne skriver drengen alt det ned som han tænker, der skal købes, når man flytter hjemmefra og hvad han tænker han selv skal købe, når han er flyttet hjemmefra. Der laves et spørgeskema, som drengen tager med ud til de bo institutioner, som gruppen besøger. Når spørgeskemaerne er udfyldte udarbejder den voksne og drengen sammen et budgetskema for de ting der er på listen.</p>
Natur og teknik		
A		I dette fag kan der med fordel for børnene arbejdes med værkstedsundervisning som pædagogisk arbejds-mønster. Et hvilket som helst emne vil kunne differentieres efter børnenes udviklingstrin, således at man for børn på tidligt udviklingstrin fortrinsvist f.eks. kan arbejde ud fra sanser, på moderat udviklingstrin udvider arbejdet til også at omfatte begyndende eksperimenter og for den højt udviklede kan forvente en vis forståelse af det konkrete emne.
B. Sociale område		
B I	1	Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige henvender sig til og opsøger både kendte, mindre kendte og ukendte personer når hun færdes i forskellige miljøer. Hun er endvidere ukritisk i forhold til hvem hun giver

		<p>knus og kys.</p> <p>Mål: At pigen får en bevidsthed om hvem man hilser på, hvornår og hvordan</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord arbejdes med personrelationer med udgangspunkt i KAT-kassens "Mine cirkler". Sammen placerer pigen og den voksne kendte mennesker i cirklen med "familie", cirklen med "venner" og cirklen med "bekendte". I cirklen for "fremmede" placeres eksempelvis skolens mælkeemand. Hver cirkel farves i forskellige farver og personerne skrives ind i rette cirkel og farve. Der tales om hvilken kontaktform der er passende i hver cirkel. Det skrives ned/tegnes, hvordan man hilser i de enkelte cirkler (kysse, knus, give hånd m.m.). Der arbejdes videre med mine cirkler i forhold til generel omgang med andre. I relevante situationer henvises til cirklerne og pigen støttes i at afgøre i hvilken cirkel personer befinder sig inden pigen hilser.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har svært ved at vente på tur og det virker som om at han ikke forstår meningen med at vente.</p> <p>Mål: At vente på tur</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord spiller han huskespil. Det er visualiseret for ham hvad der skal foregå. Den voksne lægger brikkerne på bordet. Der bruges en kasket til visuelt at fremhæve og tydeliggøre hvem der har tur; den, der har kasketten på, har tur. Efter endt tur rækkes kasketten over til den anden.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige viser sjældent interesse i at ville indgå i relation med andre.</p> <p>Mål: At blive opmærksom på andre</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Hun har turtagning ved 1:1 bord med en voksen. Der tages udgangspunkt i at pigen er meget motiveret for rosiner. En legetøjs-lastbil med en rosin på ladet skubbes henover bordet til pigen. Hun tager rosinen og vil have flere. Hun anvises og opfordres til at skubbe lastbilen tilbage til den voksne, som herefter lægger en ny rosin på ladet .</p>
B II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng uden verbalt sprog anvender Pecs som kommunikation. Drengen er begyndt at udvise interesse for en anden dreng i gruppen. Begge drenge er glade for at hoppe i trampolin.</p> <p>Mål: At tage kontakt til – og indgå i en sammenhæng med et andet elev.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Aktiviteten foregår i skolens fys-rum. På forsiden af drengens pecs mappe har den voksne sat et antal trampolinbilleder. Drengen promptes fysisk (i starten) af den voksne til at give billedet til den anden dreng. Den voksne støtter drengens kommunikation: "X vil gerne hoppe i trampolin med dig". Den anden dreng hopper i trampolinen. Dette gentages indtil der ikke er flere billeder. Begge drenge giver tydeligt udtryk for glæde ved aktiviteten.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige slår ud efter andre børn, hvis de kommer tæt på hende. Pigen er endvidere meget glad for at ligge i en hængekøje i gruppen</p> <p>Mål: At lære at man ikke må slå på andre.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Personalet udarbejder en social regel,</p>

		<p>hvori der er taget højde for præcis hvad der er nødvendigt for pigen at vide og samtidig er skrevet med ord, som pigen vil kunne forstå. I den sociale regel henvises der til at pigen i stedet skal gå væk. Hun kan bede en voksen om hjælp eller gå ind til hængekøjen.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng misforstår ofte andres hensigter i sociale sammenhænge og bliver derfor ofte irriteret, forvirret eller ked af det.</p> <p>Mål: At tolke følelsesmæssige udtryk</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord arbejdes ud fra forskelligt billedmateriale fra bogen: "How to teach children with autism how to mind read"). Dette strukturerede materiale, gør det tydeligt for personalet og drengen, hvad det præcis er, der volder drengen vanskeligheder og er en metode til at arbejde med dette.</p>
B III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan godt indgå i mindre sociale sammenhænge i korte intervaller. Derefter overstimuleres han let og det medfører råben og skubben til ting omkring ham.</p> <p>Mål: At lære at trække sig</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: I forskellige sociale sammenhænge ligger personalet en pauseskemabrik på bordet foran drengen. Drengen kender allerede skemabrikken fra sit dagsskema og trænes nu i at kunne lære at trække sig fra sociale sammenhænge inden eller når det er blevet for meget for ham. En voksen er ekstra opmærksom og klar til at støtte/anvise eller fysisk prompte drengen til at tage skemabrikken og gå til pauseområdet.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng vil sidde på det samme passagersæde i S-toget hver gang han er ude at køre med tog. Hvis sædet er optaget sætter han sig meget tæt på den anden passager indtil vedkommende rejser sig. Herefter overtager han sædet.</p> <p>Mål: At kunne tilpasse sin adfærd i forhold til andre.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 anvendes tegneseriesamtale for at sætte fokus på hændelsen og de involveredes følelser ud fra drengens perspektiv. Herefter udarbejder personalet en social regel for hvordan drengen bør opføre sig når han kører i tog. Drengen har arbejdet med tegneseriesamtale og sociale regler i en årrække.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng tror at han er en fortræffelig basket spiller, selvom han aldrig har prøvet at spille det. Han begrundet dette med at han kender reglerne og tit har set basket i fjernsynet. Grundet denne opfattelse ønsker han at være med på et basket hold, (der er på vej til en kamp) og bliver skuffet, da han bliver afvist. Desværre sker det ofte at han som i denne situation fejl- eller overvurderer sine evner og dette giver ham mange unødvendige nederlag.</p> <p>Mål: At arbejde med selvopfattelse</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord arbejdes der med drengens selvopfattelse. Der tages eks. udgangspunkt i bogen: "Jeg er noget særligt" Her fokuseres bl.a. på de mange færdigheder og evner drengen allerede har/ikke har, hvilke ting drengen kan lide og gerne vil lære. Der fokuseres på hvad der er der gør ham til det særlige menneske som han er.</p>

C. <u>Kommunikative område</u>		
C I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng uden verbalt sprog har vanskeligt ved at målrette sin kommunikation og give udtryk for sine behov. Drengens interesser er afdækket forud for aktiviteten.</p> <p>Mål: At målrette kommunikation At udtrykke behov</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der indlæres PECS ("Picture Exchange Communication System") ved 1:1 bord. Der sidder en voksen foran eleven og der er en "Prompter" ("skjult" voksehjælper) bag ved eleven. Der arbejdes med højmotiverende emner. Den voksne sidder med emnet og frister/lokker med emnet foran eleven. En "prompter" (person der står bagved) støtter og anviser drengen i at afleverer billedet i hånden på kommunikationspartneren (den voksne foran). Herefter modtager drengen straks emnet. Interesse og motivation bestemmer varigheden for aktiviteten.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En dreng kan tale; men har vanskeligheder ved at finde ud af at strukturere hvad han kan fortælle om – og hermed give udtryk for egne oplevelser.</p> <p>Mål: At få styrket sine muligheder for at fortælle om egne oplevelser</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen sidder ved 1:1 bord med en voksen. Udgangspunktet for samtalen er en fotomappe med fotos fra drengens dagligdag; både hjemmefra og fra Helhedstilbuddet. For at understøtte lysten til at kommunikere, tages der udgangspunkt i elevens foretrukne interesser samt handlingsbilleder, hvorpå han selv figurerer.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En pige er glad for at fortælle om egne oplevelser, men har svært ved at lytte til andre fortælle. Hun bliver fysisk urolig og afbryder meget.</p> <p>Mål: At give mulighed for at fortælle om egne oplevelser. At lære at lytte til andre</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved gruppens fælles morgensamling er der et punkt, som hedder fortælle tid. Det elev der styrer morgensamlingen starter med at fortælle. Foran står et minutur, som viser hvor meget fortælle tid eleven har tilbage. Når tiden er gået, sendes minuturet med urets retning hen til næste elev. Aktiviteten giver pigen mulighed for selv at fortælle, samtidig med at minuturet gør det tydeligt for hende, hvem der har tale tid og hvor længe hun skal lytte.</p>
C II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng uden verbalt sprog hiver i en voksen når han har brug for hjælp.</p> <p>Mål: At bede om hjælp</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved peccs træning ved 1:1 bord udføres "sabotage". D.v.s. at når drengen eks. beder om en rosin, modtager han den pludselig i en gennemsigtig lukket beholder. Når han prøver at få den ud, støtter prompteren ham i at tage billede af en hjælpe hånd og aflevere til den anden voksne, som siger: Hjælp mig? Det vil jeg gerne... Gennem gentagelser lærer drengen betydningen af hjælpe hånden, som så kan trænes i andre og mere naturlige sammenhænge. Det kan eks. være foran en lukket dør eller ved 1:1 bord (når en opgave "driller").</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Elev vil gerne lege med andre børn. Tegn: Kredser om andre børn og kontakter ved at hive i dem samt sige noget uhensigtsmæssigt</p>

		<p>Mål: At lære at henvende sig i forbindelse med leg</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved hjælp af tegneseriesamtale og små rollespil arbejdes der med at sætte fokus på hensigtsmæssig handlen. Der udarbejdes endvidere et "hvad skal jeg gøre? -kort" som eleven har med sig i lommen. På kortet er der konkrete visuelle anvisninger til hvordan eleven kan kontakte andre børn.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Efter at drengen har profiteret af tegneseriesamtale og kat-kasse ved 1:1 bord, begynder han selv at komme med flere udspil til samtale. Disse viser sig som regel som undren.</p> <p>Mål: At sætte ord på sin undren samt fremme nysgerrighed og lyst til at indgå i dialog</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord inddrages drengen i at udarbejde en liste med emner der vil kunne drøftes. Den voksne kommer med forslag og eksempler. Drengen supplerer med forslag som: Hvorfor stikker myg? Hvorfor skal man hjælpe sin familie? Hvorfor klør min hud, når jeg har været i bad? De prioriterer rækkefølgen sammen og sætter datoer for samtalerne. Derved er drengen forberedt på emnet. Samtalen støttes visuelt ved at den voksne skriver ned og fremhæver det essentielle i samtalen. Derved bliver samtalen mere struktureret, hvilket fremmer drengens lyst til at indgå i samtalerne.</p>
C III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige siger ofte "ud i luften" hvad hun ønsker. Pecs støtter hende derfor i at målrette sin kommunikation til voksne.</p> <p>Mål: At henvende sig til andre børn uden for gruppen</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: 1 gang om ugen afholder nogle børn skolens frugtbot. Pigen er meget motiveret for at købe kage og bolle. Det er vanskeligt for pigen at vente i kø, så det støttes hun i af en voksen. Når det er pigens tur agerer den voksne prompter og pigen afleverer sin bestilling til eleven i frugtboten.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng med personligt sprogbrug har brug for voksenhjælp, når han er udenfor skolens område. Drengen kan selv finde ned til bageren, vente i kø og afgive sin bestilling. Desværre forstår bagerekspedienten ikke hans utydelige kommunikation.</p> <p>Mål: At han selvstændigt vil kunne købe ind hos bageren</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen sætter et billede af det han ønsker at købe samt en sætningsstrimmel: "Jeg vil gerne købe..." fast på en pengepung. Han afleverer pungen til ekspedienten mens han siger: "Jeg vil gerne købe en snegl". Ekspedienten tager selv penge i pungen.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Elev kan kommunikere, men når han går tur med andre er han tavs. Han ved ikke hvad der forventes i sociale sammenhænge og svarer derfor kun ja eller nej på spørgsmål.</p> <p>Mål: At lære at smalltalke</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der udarbejdes en social historie der beskriver at det er høfligt at tale sammen, når man går tur med andre. Man kan tale om interesser, vejret m.m. Hvis man ikke har lyst til at snakke kan man sige: "undskyld men jeg er lidt træt. Kan vi tale sammen senere?"</p>

D. Motoriske område		
D I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En dreng har umoden øje- hånd koordination og vanskeligheder med balancen.</p> <p>Mål: At træne drengens øje- hånd koordination. At træne drengens balance.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen er med en voksen i fys.rum. Han ligger i en hængekøje, med mange ærteposer i forskellige farver spredt ud over gulvet under ham. Den voksne svinger ham i hængekøjen og viser drengen en spand der står på gulvet. Herefter anviser den voksne drengen verbalt/fysisk at poserne skal op i spanden. Drengen tager en ærtepose ad gangen og lægger spanden. Aktiviteten stopper når alle ærteposerne er oppe i spanden.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er ikke alderssvarende i forhold til motoriske færdigheder.</p> <p>Mål: At træne drengens motoriske færdigheder.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen er i gymnastiksalen hvor en forhindringsbane er opstillet. Tre børn og en voksen skal gennem banen. Banen er bygget således at drengen skal slå kolbøtter, krybe/kravle igennem en tunnel og træne balance, ved at gå på balance bom op ad bakke. Drengen springer op på en stor pølle, ruller videre ned på en mellemstor pølle og til sidst ned på en lille pølle. Her efter tager drengen afslutningsvis 2 karklude og går langrends- gang over til sit tællesystem. Drengen går selvstændigt igennem forhindringsbanen 3 gange.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En dreng vælger ikke selv at deltage i fysiske aktiviteter, men er glad for at bruge sin krop når han først er i gang. Derfor har han fast Fys. Rum på sit skema.</p> <p>Mål: At drengen deltager i alsidige motoriske aktiviteter.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: I Fys. Rummet har drengen et skema over hvilke øvelser, han skal lave. Øvelserne er valgt efter vejledning fra Fys./Ergo og sikrer en variation af øvelser i balance, koordination, kondition, udholdenhed m.m. Den voksne viser første gang den korrekte udførelse ved start af hver øvelse. Et stopur stilles hvorefter eleven imiterer det den voksne viste. Resultatet i form af antal ris poser på tid, hurtighed og tid på løbebånd osv. nedskrives. Drengen sammenligner med resultatet fra sidst og konkurrerer således med sig selv, hvorved fastholdes engagementet.</p>
D II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng med forsinket motorik har udviklet sin balance betydeligt gennem det forgangne år. Bl.a. har han lært at gå på hoppesko og cykle på tandemcykel.</p> <p>Mål: At lære at løbe på rulleskøjter</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen kører på skolens gangareal med tællesystem. Han støtter sig til et rullebord med håndtag. Rullebordet støtter ham med balancen, så han ikke falder. Der går en voksen ved siden af, men rullebordet sikrer er fortsat ham selv der bestemmer retning og fart.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng går til ridning 1 gang om ugen. Hans balance er blevet bedre, men han vil fortsat ikke slippe sadlen med hænderne. Han virker ikke utryk i aktiviteten. Personalet opfatter det som en vane og usikkerhed over hvor hænderne ellers skal være.</p>

		<p>Mål: At drengen slipper sadlen og får udfordret sin balance yderligere.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord kigges på billeder af andre ryttere og deres håndstilling. Der udarbejdes en social historie som gennemgås med drengen inden næste ride time. Den voksne tager et billede af drengen, når havde sluppet sadlen. Ved 1:1 bord fokuseres på positive ændringen (også selvom den var kortvarig i første omgang). Efterfølgende medbringes billedet som personalet kan vise drengen, indtil drengen har indlært den nye håndstilling.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng med mange motoriske færdigheder er meget interesseret i ligeværdige børn fra andre grupper.</p> <p>Mål: At drengen skal præsenteres for holdsport. Der fokuseres særligt på samarbejde, fairplay og regler.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Dreng deltager i 2 forskelligartede aktiviteter på tværs. Han går til rundbold på tværs samt skolens basket hold (idræt på tværs). Begge aktiviteter er udfordrende for drengens samarbejdsevner og personalet er derfor ekstra opmærksom på at give ham den nødvendige støtte. Reglerne indlæres i praksis ved at han imiterer andre børn eller ved at han spørger en voksen.</p>
D III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng på tidligt udviklingstrin har lært at gå selvstændigt rundt på skolens gangarealer. Det er vanskeligt for drengen at overføre indlærte færdigheder. Personalet tager derfor udgangspunkt i drengens allerede kendte og tilpassede støttesystem; tællesystemet</p> <p>Mål: At overføre motoriske færdigheder</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Udenfor på skolestien stilles kegler op for at vise en bane/omgang. I den ene ende fastgøres drengens tællesystem på en låge. Drengen guides fysisk et par gange og herefter er aktiviteten selvstændig.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng afprøves og forberedes på en mulig fremtid på et værkstedscenter. En af værkstedsmulighederne er et brændeværksted.</p> <p>Mål: At styrke drengens udholdenhed og nyerhvervelse af motoriske færdigheder</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Aktiviteten foregår udenfor på skolens legeplads. Drengen henter trillebør, kører hen efter brænde, fylder trillebøren op, kører og lægger brændet i net.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har behov for fysisk aktivitet i sin dagligdag. I hans dagsskema er der indlagt mange forskelligartede motoriske aktiviteter, men personalet oplever at hans behov afhænger af dagsform.</p> <p>Mål: At sikre drengens muligheder for at vælge ekstra fysisk aktivitet til</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Dreng har en motionsmappe der indeholder forskellige træningsprogrammer. De er af forskellige varighed: 2 min., 5 min., 7 min og 10 min. Drengen administrerer selv hvornår og hvilke programmer han anvender</p>

E. Sensoriske område		
E I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er meget tiltrukket af mekanisk lyd – og lys legetøj. Han er opsøgende i forhold til dette og bliver derfor nemt afledt hvis han hører mekanisk legetøj. Det er derfor nødvendigt for hans generelle udvikling at der i hans læringsmiljøer ikke forefindes mekanisk legetøj.</p> <p>Mål: At give drengen mulighed for at dyrke sin interesse At give drengen mulighed for selvstimulering</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: I drengens pauseområder er drengen omgivet af forskelligt mekanisk legetøj. Når drengen har mekanisk legetøj imellem kravssituationer profiterer han heraf. Han bliver mere afslappet og er tydeligt mere motiveret for at indgå i nye læringssituationer efter endt pause.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har lav muskeltonus. Hvis drengen starter med stillesiddende aktiviteter falder han mere sammen og virker slap.</p> <p>Mål: At den sansemæssige stimuli tilpasses drengen. At "vække" drengen rent kropsligt</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen starter dagen med fysiske aktiviteter såsom trampolin eller gangaktivitet. Endvidere tilpasses drengens øvrige dagsaktiviteter, således at der dagen igennem er mange forløb af 5-10 minutters varighed hvor drengen får mulighed for at holde sig i gang med trampolin, gyng, snurre, trille, gå på skrånende underlag m.m.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng opsøger aktivt lugte-, smags- og taktile sanseindtryk i hverdagen.</p> <p>Mål: At stimulere drengens lugte -, smags - og taktile sans gennem en bage aktivitet</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Aktiviteten foregår alene med en voksen. Alle ingredienser står fremme. Drengen følger et bage-forlæg punkt for punkt. Under forløbet får drengen mulighed for at dufte til – og røre ved alle ingredienser. Af forlægget fremgår det desuden hvad og hvornår drengen må smage.</p>
E II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige er generelt meget opsøgende i forhold til sansestimuli. Personalet ønsker derfor at give hende flere sanseoplevelser og stimuli.</p> <p>Mål: At blive præsenteret for forskellige sansestimuli</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord præsenteres pigen for baljer med forskelligt indhold. Eks. en balje med vat, en balje med cornflakes, en balje med perler, en balje med makuleret papir, en balje med kastanjer m.m. Hensigten er at pigen skal røre ved indholdet. Som motivation og slutsignal pakkes en vingummibamse ind i stanniol. Der lægges 2 af disse pakker i hver balje.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng med lav arousal har deraf ofte vanskeligt ved at fastholde sin opmærksomhed i indlæringsituationer.</p> <p>Mål: At forbedre drengens indlæringsforudsætninger</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: I forbindelse med indlæringsituationer</p>

		vækkes drengen med enten en kort løbetur på gangen eller en tur i en trampolin. Drengen bliver tydeligt mere vågen og opmærksom heraf.
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har vanskeligheder i forhold til afledelighed samt oral bearbejdning af sanseindtryk. Det ses særligt i spisesituationer, hvor han har vanskeligt ved at spise.</p> <p>Mål: At tilpasse drengens spisesituation efter hans sensoriske profil.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen spiser ved et bord for sig selv i gruppens tilsluttende lokale, for at minimere udefra kommende stimuli der vil kunne forstyrre hans spisning. Endvidere har personalet i samarbejde med drengens forældre afdækket drengens spisepræferencer. Igennem et par måneder gav drengen sin mad karakterer (skala 1-10). De blev skrevet ned i en mappe som fulgte ham både hjemme og i skole. Drengens frokost og frugt på skolen tilrettelægges efter denne afdækning.</p>
E III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige er tidligere blevet præsenteret for forskellige sansebaljer. Hun viste stor interesse for cornflakes baljen, hvor hun trykkede, maste og nulrede cornflakesene mellem fingrene. Hun var meget begejstret for denne aktivitet. Hun grinte ofte og blev til tider helt svedt af aktiviteten.</p> <p>Mål: At tilgodese pigens behov for cornflakes-baljer i det nære miljø</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pigen har en vælgetavle i forbindelse med pauseaktiviteter. Der påsættes et billede af cornflakes-balje, som pigen herefter vil kunne vælge mange gange dagligt. Aktiviteten foregår ved hendes plads ved fællesbordet. Baljen sættes fast med velcro, så den ikke vælter.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng med taktile problemstillinger røre kun forsigtigt ved ting. Møder han modstand (eks. dør der binder eller tunge ting) trækker han hænderne til sig.</p> <p>Mål: At øge drengens taktile tolerance</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der skabes der et "depotrum" med diverse praktiske opgaver. Materialerne er relativt tunge. Eksempler på materialer: Mælkekartonner (fyldt op med sand), A4 papirpakker (a 500 ark), stanniolluller (fyldt med sand) og ½ liters sodavandsflasker (fyldt med sand)</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Elev kommer til at snakke med alle omkring sig når han arbejder. Det skyldes at han afledes let af visuelle og auditive indtryk. Han glemmer derfor hvad han er i gang med og fortaber sig i samtalen.</p> <p>Mål: At lære at holde fokus på opgaven</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved hans arbejdsområde opsættes en visuel besked: "Husk korte svar". På den måde at lære ham en strategi for at vende tilbage til arbejdet igen.</p>
F. Selvhjælpsfærdighedsområde		
F I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En dreng viser interesse for vandet i håndvasken. Han tænder for vandet hver gang han er i nærheden af en håndvask.</p> <p>Mål: At blive mere opmærksom på - og deltagende i at vaske hænder</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen får en sæbe som en konkret</p>

		<p>besked for at han skal vaske hænder. Han tager den med sig over til håndvasken. Han tænder selv vandet, men skal fysisk promptes for at stikke hænderne ind under vandet. For at gøre det nemmere motorisk for drengen anvendes et stykke sæbe frem for flydende sæbe. Han holder fast om sæben under vandet og den voksne hjælper, hvis det er nødvendigt, med at få sæben overalt på hænderne. Sæbeskålen stilles frem på håndvasken, som en konkret besked på at det er slut med at bruge sæben. Drengen lægger sæben i skålen. Igen tænder drengen automatisk for vandet og bliver promptet fysisk til at skylle hænderne. Den voksne anviser drengen håndklædet som drengen griber fast i. Den voksne hjælper med – og viser hvordan man tørrer hænderne.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng registrerer ikke hvornår han har behov for at gå på toilet. Når han er på toilettet har han ikke automatiseret en rækkefølge og har derfor brug for megen støtte.</p> <p>Mål: At blive selvstændig på toilettet.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen har flere gange dagligt skema-lagt toiletbesøg via sit dagsskema. På toilettet har han et visuelt forlæg der guider ham igennem de forskellige processer. Han vender hver brik efter udførelse. Ved hjælp af denne instruktion, bliver drengen mere selvhjulpent og har kun brug for voksen hjælp til at sikre om han har tørret sig grundigt nok.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige har udviklet mange selvhjælpsfærdigheder og hun trænes nu i også at kunne anvende dem i en større og naturlig sammenhæng.</p> <p>Mål: At sidde sammen med andre og dele materialer under udførelsen af almindelige praktiske dagliglivs-funktioner.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Gruppen har en smør selv dag 1 gang ugtl. Det foregår således at alle sidder sammen ved bordet og spiser frokost. Pålæg, rugbrød og andet står fremme, og formen er således at børnene selv smører deres mad, spiser den og derefter smører en ny. For at få smurt sin mad, må pigen ind imellem vente på at en anden er færdig med leverpostej, dele smørret, henvende sig og anmode om noget m.m. For at øge motivationen for aktiviteten er der på bordet flere ting som pigen rigtig godt kan lide.</p>
F II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er rigtig glad for at høre musik. Han er ikke renlig. Han er begyndt at vise ubehag, når han har haft afføring i bleen. Han har ofte afføring på bestemte tidspunkter ad dagen. Han er på vej til at kunne forstå en først-så-besked (rækkefølge).</p> <p>Mål: At lære at blive siddende på toilettet i minimum 5 min. ad gangen.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der indspilles et kassettebånd med musik i 5 minutter. Rækkefølgen på toiletbesøget visualiseres ved hjælp af kurve med konkret indhold; nr. 1: bånd, nr. 2: toiletpapir, nr. 3: håndsæbe og nr. 4: håndklæde.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige går selvstændigt i bad. Hun vasker kun de for hende synlige dele af kroppen. Hun forstår billeder.</p> <p>Mål: At lære at vaske alle dele af kroppen, når hun er i bad</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pigen har et billedforlæg på en magnet-tavle. Det er en fast instruktion hvor hun rykker en magnet ned efterhånden. Personalet er opmærksomme på at fjerne visuelle beskeder efterhånden som de er blevet automatiseret.</p>

	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng smasker, når han spiser. Han er blevet husket på verbalt at huske at lukke munden, når han spiser; men er tilbøjelig til at glemme det.</p> <p>Mål: At lære ikke at smaske når han spiser</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der sættes en visuel reminder på hans bord: "Husk at lukke munden".</p>
F III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan ikke selv tage tøj på. Han er motiveret men bliver nemt afhængig af verbal promptning.</p> <p>Mål: At lære selv at tage underbukser, bukser og trøje på</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der udarbejdes et kurve-system. Der er en kurv med et par underbukser, en kurv med bukser og en kurv med trøjen. Drengen arbejder sig frem fra venstre mod højre.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige er selvhjulpen i forbindelse med toiletbesøg. I forbindelse med hendes menstruation har hun brug for hjælp med at placere hygiejnebindet korrekt.</p> <p>Mål: At lære at skifte hygiejne-bind efter rutine</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pigen får en visuel instruktion der viser: hvor det brugte bind skal hen samt i hvilken rækkefølge "vingerne" skal fastgøres.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er begyndt at få skægvækst og er motiveret for at lære at barbere sig. Han har dog visse organiseringsvanskeligheder og har derfor svært ved at overskue hele ansigtet.</p> <p>Mål: At lære at barbere sig selvstændigt</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen får et arbejdssystem med fotografier. Ansigtet er opdelt i områder og hvert område har fået et tal. Arbejdssystemet instruerer ham i rækkefølge og udførelse.</p>
G. Daglige færdighedsområde		
G I	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng trænes i at blive mere selvhjulpen i forbindelse med at pakke sin taske ud i garderoben.</p> <p>Mål: At drengen lægger kontaktbog og madkasse i de rigtige kasser.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Kasser til kontaktbøger og madkasser står tydeligt placeret i garderoben. Hver kasse er markeret med en visualisering af hvad den er beregnet til. Drengen lægger kontaktbogen i en tilfældig kasse. Den voksne gør opmærksom på billederne på kassen ved evt. at banke på det det den rigtige kasse. Drengens opmærksomhed rettes over på den rigtige kasse. Den voksne støtter drengen verbalt og/eller fysisk med at lægge kontakt bogen i den rigtige kasse. Det samme gør sig gældende med madkassen. Efter nogle uger bliver drengen mere sikker og kasserne rykkes til en reol et par meter fra drengens plads i garderoben.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng mangler praktiske arbejdsfærdigheder. Personalet ønsker at</p>

		<p>øve ham i disse kompetencer i nærmiljøet.</p> <p>Mål: At drengen selvstændigt kan dække bord til frokost.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Alt der skal bruges til borddækning befinder sig i det område hvor bordet skal dækkes. Tingene står fremme så de ses og er let tilgængelige. Et forlæg viser rækkefølgen for udførelsen af borddækningen. Først lægges dækkeservietter ved hver plads. På dækkeservietterne er en aftegning af tallerken, bestik og kop i fuld størrelse. Drengen matcher tallerken, bestik og kop med aftegningerne og får herved hjælp til organiseringen og undgår at tingene placeres forkert.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan selvstændigt udføre en række praktiske gøremål. Han har derfor overskud til at øve sig i at orientere sig om hvilke praktiske opgaver der er behov for den enkelte dag.</p> <p>Mål: At drengen selvstændigt kan orientere sig om hvilken praktisk opgave han skal udføre inden han udfører den selvstændigt.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: På drengens skema står der praktiske opgaver hvorefter han går hen til opslaget over dagens opgaver. Opslaget er et skema med opgaverne visualiseret øverst i vandret linje og børnenes navne horisontalt i venstre side. Drengen orienterer sig ved at se under hvilken visualisering der er sat kryds ved hans navn. Visualisering for udførelse af hver enkelt opgave hænger synligt i nærheden af opslaget.</p> <p>Senere udbygges færdigheden til også at indbefatte at drengen skal vurderer hvor meget han skal udfører under hver enkelt opgave. Skal han f.eks. hente køkkenrulle, håndklæder og viskestykker skal han ved hjælp af et forlæg finde ud af hvor mange der skal hentes. Forlægget er opbygget som et regnestykke og viser hvor mange der skal være af hver i gruppen. Drengen optæller hvor mange gruppen har, skriver det på forlægget, han udregner og nedskriver herefter hvor mange der skal hentes. Forlægget fungerer herefter som huskeliste og sættes på kurven som bruges til at bære det hele i.</p>
G II	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har forståelse for én til én korrespondance (at ét objekt passer til lige præcis ét andet objekt). Hans forståelse af slut er at tingene forsvinder (ikke kan nås, når de puttet i)</p> <p>Mål: At lære at sætte lys i op til 8 fyrfads-holdere ad gangen.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: 8 fyrfadsholdere med høj ramme fastgøres i en ramme. Der anvendes isoleringstape, som sættes over fyrfadsholderne således at opgaven forandres fra gang til gang. Nogle gange er 5 holdere tilgængelige, andre gange er det 7 og så fremdeles. Dette gøres for at sikre fleksibilitet.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er opmærksom på at blomster i hans omgivelser er tørre. Han kan ikke vurdere hvor meget vand en plante skal have. Han kan aflæse ordbilleder/ billeder, kan matche farver, måle hele mål (dl., l.) af. Han har svært ved at fylde målene korrekt fra en vandhane, da han bliver afledt af den sansemæssige oplevelse af vandet.</p> <p>Mål: At lære at vande op til 4 typer af blomster op til 6 forskellige steder pr. arbejdsgang på yngste-afdelingen</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Hver blomst får en farvekode efter hvor meget vand den har behov for. Denne farvekode klistres på potteskjuleren. Drengen får en visuel instruktion, der fortæller at han skal hente en spand, fylde den op med koldt vand, finde et dl. mål og gå til blomst 1. På instruktionen kan drengen også finde frem til hvor meget vand hver blomst skal have. Eksempelvis skal grøn</p>

		farvekode have 2 dl. vand, blå 3 osv.
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige kan alfabetisere og nyder orden og struktur. Hun har i klassen øvet at sætte bøger på plads efter skolebibliotekets grupperinger.</p> <p>Mål: At lære at sætte bøger på plads på skolens bibliotek.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pige kommer 1 gang ugtl. på biblioteket og sætter de afleverede bøger på deres rette plads. På et rullebord fordeler hun efter kategorier. Derefter sætter hun dem på plads på den rette hylde.</p>
G III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan matche objekt til farvet foto-kopi (1:1-format) af objekt, hvis foto-kopien ligger i en kurv.</p> <p>Mål: At lære at finde op til 3 udvalgte varer pr. arbejdsgang på én hylde i forskellige butikker</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Dreng handler i den lokale Føtex. Der medbringes 3 kurve, som lægges i indkøbskurven. I hver kurv er der en fotokopi i 1:1 format af den vare som drengen skal købe. Drengen matcher varen med fotokopien i kurven.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige kan selvstændigt bruge billed-instruktioner. Hun kan lave slikposer efter billed-instruktion. Hendes sociale niveau betyder at hun kan samarbejde med andre (kan vente på deres udspil og kan acceptere at skulle lave en del af en proces).</p> <p>Mål: At lære at samarbejde med 2 andre elever om at lave forskellige produkter med salg for øje</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pige laver slikposer med 2 andre elever. Hun får en billedinstruktion. I hendes startkurv ligger der en pose, som en anden elev allerede har puttet noget i. Hun lægger sit slik i og sender posen videre til den næste elev.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng bruger til daglig elektronisk kalender til skema- og i nogle sammenhænge arbejdssystem, instruktioner og sociale historier. Dreng er god til selvstændigt at bevæge sig rundt i skolens lokal-miljø. Han bruger ofte tog og bus med sine forældre. Han har i skolen øvet at aflæse tog- og busplaner. Han bruger sociale historier i forhold til det at kunne være sammen med andre mennesker. Han kan henvende sig relevant til andre mennesker; men har tendens til at snakke meget om sine særinteresser – også med folk han ikke kender.</p> <p>Mål: At lære at tage bus og tog selvstændigt til og fra skole</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der udarbejdes en social historie omhandlende "Henvendelse til andre på turen". Denne lægges ind på den elektroniske kalender. Endvidere får han også en instruktion på sin elektroniske kalender. Denne instruerer ham i hvornår han skal af sted, hvilket tog, hvor han skal stå af og hvad han skal gøre, hvis toget ikke kommer (ringe fra sin mobil til gruppen).</p>
H. Samfundsliv og medborgerskabsområde		
H I	1 a	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Det er vanskeligt for pigen at finde rundt på skolens område. Særligt faglokaler volder hende vanskeligheder.</p>

	<p>Mål: At kunne genkende og færdes trygt i Helhedstilbuddet</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pigen anvender konkrete objekter. Disse medtages når pigen bevæger sig udenfor gruppens lokale. En voksen guider pigen og støtter hende fysisk. Når pigen når hen til faglokalet lægges objektet i en kasse ved døren.</p>
1 b	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng virker ofte utilfreds i forbindelse med afholdelse af pauser. Han vandrer ofte ud af sit pauseområde og virker let frustrerbar med mange irritationslyde. Han har svært ved at beskæftige sig selv i pauserne.</p> <p>Mål: At få afdækket interesseområder At give ham mere indflydelse på sine aktivitetsmuligheder</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Personalet laver en assessment med forskellige typer legetøj. Man bliver opmærksom på, at småbørnslegetøj der kan tygges i såsom bideringe og bløde rangler er meget motiverende for drengen. Legetøjet i drengens pauseområde bliver herefter tilpasset denne nye viden. Drengen får herved indirekte medindflydelse på sine pausemuligheder.</p>
2 a	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng øves i at forstå og forholde sig til det nære og ydre miljø i forbindelse med besøg på det lokale bibliotek.</p> <p>Mål: At forstå og forholde sig til det nære og ydre miljø</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Besøget til biblioteket er visualiseret i et forlæg. Drengen har behov for at vide at han skal: gå til biblioteket, se på bøger og film, låne ved skranken, gå tilbage til skolen og dernæst kigge på sit dagsskema.</p>
2 b	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er meget impulsstyret og har vanskeligheder med at forstå en rækkefølge. Personalet ønsker at skabe forudsætninger for at han kan få direkte medindflydelse.</p> <p>Mål: At opnå en forståelse for rækkefølge</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord præsenteres drengen for 4 opgaver, som den voksne på forhånd har udvalgt. Disse er alle visualiseret. På bordet er et forlæg med tal fra 1-4. Ved aktivitetens start sætter drengen visualiseringer ud for hvert tal og markerer herved hans ønskede rækkefølge.</p>
3 a	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har vanskeligheder med at orientere sig udenfor gruppens lokale på skolens område.</p> <p>Mål: At kende de relevante faglokalers placering At bevæge sig selvstændigt fra gruppens lokale til faglokaler.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: En voksen følger og viser drengen hvor det relevante faglokale er i de aktuelle situationer. Ved døren indtil lokalet gør den voksne drengen opmærksom på ordbillede og billede som visualiserer lokalets anvendelse. Efter et antal gentagelser kan den voksne trække sig mere og mere i baggrunden i takt med at drengen bliver mere selvstændig i sin færden.</p>
3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En dreng er meget optaget af gruppens Gameboy og henvender sig i</p>

	b	<p>alle pauser for at bruge den. Drengen bliver meget frustreret hvis de voksne siger nej. Personalet vil gerne sikre at drengen ikke spiller Gameboy i alle pauser, sikre hans medindflydelse og støtte op om hans prioriterede valg.</p> <p>Mål: At give drengen medindflydelse i pause situationer</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen får 2 Gameboy pauser pr. dag som han frit kan disponerer over i sine pauser. Systemet visualiseres med 2 Gameboy brikker som sidder på en grøn plade ved dagens start. Når drengen vælger at bruge sin Gameboy pause, flyttes en brik hen på en rød plade. Systemet viser ham hvor mange gange han kan forvente at spille Gameboy på en dag og hvor mange gange der er tilbage. Samtidig sikre det medindflydelse på hvornår.</p>
H II	1 a	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan ved hjælp af et billede selv gå ud til toilettet og matche sin skemabrik til kasse ved siden af døren. Her går han i stå og venter – også selvom døren er åben.</p> <p>Mål: At han selv går ud på toilettet – også selv om døren er lukket.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes med motivation for at få drengen til selv at tage initiativ til næste skridt. Derfor skabes der en sansevæg i et hjørne af badeværelset. Drengen er motiveret for lys og skinnende objekter, som sansevæggen derfor bære præg af. Herved fokuseres på vigtigheden i at arbejde med et skridt ad gangen. Næste skridt vil så være at han skal overstå toilettet før han opsøger sansevæggen.</p>
	1 b	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har en meget bestemt opfattelse af hvilke aktiviteter han vil lave, men han virker ofte utilfreds og frustreret over aktiviteter. Han har fået en vælgetavle til sine pauser. Skønt han tilbydes at kunne vælge, laver han altid den samme aktivitet i sin pause.</p> <p>Mål: At dreng lærer at vælge og holde fast i en valgt aktivitet.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der laves en assessment i forhold til pauseaktiviteter. Her afdækkes interesse og færdigheder. Herefter indlæres aktiviteterne i pauseområdet. Vælgetavlen tilpasses herefter og varieres jævnlige for at udvikle drengens fleksibilitet.</p>
	2 a	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige er meget interesseret i at være sammen med andre. Når hun ser andre børn løber hun højtråbende hen til dem, stiller sig tæt på dem og venter på at de siger noget til hende.</p> <p>Mål: At pigen lærer at henvende sig til andre uden at disse bliver skræmte og går væk.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der udarbejdes en social regel vedr. hensigtsmæssige måder at kontakte på. Der arbejdes med dette ved indlæringsbord. Sideløbende arbejdes der med tegneseriesamtale og motivation.</p>
	2 b	<p>Status :Dreng er hver dag med til at bestemme hvor dagens tre computertider skal placeres. Han er god til at sætte tiderne på skemaet, men hvis en anden elev sætter sig ved computeren, bliver alle gode ideer om tider væk.</p> <p>Mål : At få fokus på at han selv har besluttet hvor hans tider skal være og hjælpe ham til ikke at blive vred.</p>

		Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved at anvende tegneseriesamtale hjælpes drengen til at få "skilt tingene lidt ad". Hvad sker der? Og hvad føler jeg? Efterfølgende kan der så fokuseres på handlestrategier.
	3 a	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng kan selvstændigt gå på indkøb i det lokale supermarked. Han kan købe ind efter en indkøbsseddel, finde varerne i butikken og gå hen til kassen. Drengen har store problemer hvis der står mere end en person foran ham. Han bliver hektisk snakkende og meget insisterende på at komme til NU.</p> <p>Mål: At lære drengen at vente på tur og at kende regler om at stå i kø.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der udarbejdes en social historie omhandlende "Når jeg står i kø". Endvidere inddrages tegneseriesamtale ved indlæringsbord for at sætte fokus på drengens oplevelse og følelser i kø situationen.</p>
	3 b	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er medlem af skolens elevråd. Han er rigtig god til at læse og forstå punkter på dagsordenen. Han laver sin egen dagsorden til mødet, vil have svar på alle sine sager fra den voksne upåagtet at der er andre med til mødet. "De er for dumme til at forstå – dem gider jeg ikke høre på".</p> <p>Mål: At kunne overholde taletid og tag taletid på skift.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes med de sociale forventninger der ligger i rammen for mødevirksomhed. Der tages højde for drengens sociale niveauer og fokuseres derfor på betydningen af, at lære drengen at tage tur og forstå andres interesse.</p>
H III	1 a	<p>Status : Dreng er meget glad for at gå ture i nærmiljøet. Han kan lide at gå for sig selv lidt væk fra de andre. Han træder af og til ud på kørebanen eller cykelsti. Dette sker meget hurtigt og der har nogle gange opstået farlige situationer.</p> <p>Mål: At kunne skelne mellem hvor man går og ikke går.</p> <p>Metode : Drengen trafiktrænes ved hjælp af fotografier. Der tages fotografi af det fortov, drengen skal gå på. Der tages også af kørebanen eller cykelstien hvorpå der er fastgjort et stort rødt kryds. Fotografierne medbringes på turen og kan bruges ved behov.</p>
	1 b	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige har stort behov for at bevæge sig. Hun har ofte svært ved at sidde stille ved samlinger og spisning. Hun kan komme tilbage og fuldføre et måltid eller aktivitet, hvis hun får lov til at bevæge sig i hop og spring.</p> <p>Mål: At få pigen til at forstå at hun må rejse sig og gå ind i rummet ved siden af.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved pigens plads ved fællesbordet placeres et minutur. Når pigen viser tegn på at være overstimuleret opfordres/promptes hun til at tage uret. Når hun har taget uret vises hun ind i rummet ved siden af. Uret sættes og når det ringer opfordres pigen til at komme tilbage til fællesbordet. Efterfølgende står der fast et minutur ved pigens plads ved fællesbordet.</p>
	2	Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige, der kan tage S-tog til og fra sin skole. Hun skal altid tage

a	<p>tog mod Østerport. P.t. er der spor arbejde og der er ikke angivet destination på togene. Pigen vidste ikke hvad hun så skulle kikke efter og har ved flere lejligheder siddet på stationen og ventet i flere timer.</p> <p>Mål : At give pigens strategier til at bede om hjælp til at løse et problem i det offentlige rum, uden at blive forulempet.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pigen arbejder med sociale historier ved indlæringsbord. Her lærer hun hvordan, hun vil kunne henvende sig til lokoføreren. Efterfølgende udarbejdes huskekort, som pigens medbringer på sine togture.</p>
2 b	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige har været meget glad for gymnastik. Hun er nu begyndt at vende ryggen til aktiviteter i gymnastiksalen, når der er flere elever samlet. Hun siger at hun bliver dårlig.</p> <p>Mål: At lære pigens at det er ok at holde en pause indimellem, og give hende mulighed for at kommunikere dette.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Pige præsenteres for et time out kort. Ved indlæringsbord lære hun hvordan kortet kan bruges. Dernæst overføres det til gymnastik og evt. andre situationer hvor pigens vil kunne blive overstimuleret.</p>
3 a	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng er meget optaget af hvem der bestemmer hvordan. Han er meget optaget af, at ting skal gå retfærdigt til. Han bruger meget tid på at skrive og ringe til folk, som han tror har magt.</p> <p>Mål: At kunne henvende sig relevant på offentlige steder for at søge oplysninger om forretningsgange og beslutningsgange.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes med sociale regler samt oplyses om samfundets beslutningsgange.</p>
3 b	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har stort set bestået alle sine afgangsprøver i 9. klasse. Han skal finde ud af, hvad han vil lave efter 10. klasse. Drengen går i panik over at skulle vælge, hvad han skal.</p> <p>Mål: At få drengen involveret i valg af løbebane efter folkeskole, således at vi ved at han har valgt det han helst vil.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes med oplysning. Hvad findes der af muligheder? Hvad er drengens evner, kompetencer og mindre stærke sider.</p>

I. Pause/fritidsområde	
I I	<p>1 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En dreng er i pausesituationer helt optaget af et mekanisk keyboard. Personalet og forældrene er enige at drengens behov for tid med sit keyboard skal og bør respekteres. Sideløbende vil personalet arbejde med at udvide drengens pause/fritidsmuligheder. Han viser interesse for putkasser ved 1:1 bord</p> <p>Mål: At lære at lege</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: På drengens dagsskema er der sat et billede af den voksne ovenpå objektet for pause. Den voksne har forinden fjernet keyboardet og præsenterer nu drengen for putkassen. Drengen er i første omgang meget afvisende. Den voksne lokker og "inviterer" til leg med putkassen. Drengen bliver efterhånden mere interesseret i at deltage aktivt og herefter trænes drengen løbende i "at lære at lege".</p>
	<p>2 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har svært ved at kunne beskæftige sig i sine pausesituationer. Han viser ikke umiddelbart interesse for legetøj.</p> <p>Mål: At kunne beskæftige sig selv i en pausesituation</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Personalet laver en assessment for at afdækkedrengens interesser og færdigheder i forhold til fritidsbeskæftigelse. Drengen viser interesse og spirende færdigheder for puslespil. Der arbejdes videre med puslespil ved 1:1 bord. Han profiterer af et visuelt forlæg og derfor scannes flere puslespil. Senere rykkes puslespillene ind i pauseområdet. Der arbejdes videre med løbende at kunne udvide hans fritidsmuligheder efter samme metode.</p>
	<p>3 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: En elev vil gerne være sammen med andre børn i sin pause/fritid og opsøger dem aktivt. I dette samvær oplever det dagligt konflikter, ofte forårsaget af, at eleven misforstår de andres hensigter eller fordi at eleven vil styre legen.</p> <p>Mål: At kunne være sammen med andre børn i en pausesituation</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Ved 1:1 bord tages fat i konkrete konflikter eleven har haft med andre børn i en pausesituation. Ved hjælp af tegneseriesamtale gennemgås episoden scene for scene. Tale, handling, følelser og tanker tegnes på for at belyse situationen. Derefter taler eleven og den voksne om, hvad eleven kunne have gjort anderledes. Forslag hertil skrives ned. Ofte tegnes et fiktivt forløb, hvor eleven agerer anderledes og situationen derved ændres</p>
I II	<p>1 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng – vil, når han har pauser – kun beskæftige sig med at tømme flasker. Hver gang han ser en flaske skal han have den med ind i sit pauseområde.</p> <p>Mål: At han samler flasker efter et bestemt forlæg</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen får et arbejdssystem, der viser han hvornår han kan samle flasker og hvorhenne.</p>
	<p>2 Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng har tendens til at blive meget overvægtig. Hans foretrukne beskæftigelse i pauser er computer.</p> <p>Mål: At drengen lærer nogle pause/fritidsaktiviteter, som er fysisk udfordrende og som kan forbedre hans fysik.</p>

		<p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengen præsenteres for Nintendo Wii, som er en spillekonsol hvor man skal bruge sin krop til at spille med.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pige er meget glad for at læse eventyr. Når hun har læst en bog bliver hun helt opslugt af en eller flere personer i bogen. Det er et meget stort problem, særligt hjemme hvor familien bliver tvunget til at agere som personer i bogen.</p> <p>Mål: At pigen får afsluttet bøger og film således at hun kan lave andre ting end "være" personer fra eventyret</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes ved indlæringsbord med begreberne fantasi og virkelighed. Hvad dækker de over? Hvad er forskellene? Endvidere ses på hvilke sammenhænge fantasi kan anvendes i.</p>
I III	1	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Når dreng er på legeplads eller i parken er hans eneste interesse at gynge. Når han ser en gynge der er optaget, går han hen og vipper den person af gyngen, som tilfældigvis sidder i vejen.</p> <p>Mål: At lære drengen at han bliver nødt til at vente på tur – også ved gyngerne.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der arbejdes i forskellige sammenhænge med at vente på tur. Eksempelvis ved strukturerede aktiviteter som samling og spil. Endvidere kender drengen "vente plads" som han anvises til hvis der f.eks. er optaget på toilettet eller ved computeren. Personalet viser drengen et billede af at skubbe en af gyngen. Der sættes et stort og tydeligt rødt kryds over. Personalet og familien medbringer dette billede når drengen skal på legeplads eller i park. Hvis gyngen er optaget viser den voksne drengen billedet med rødt kryds og anviser ham derfor til en venteplads i nærheden.</p>
	2	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Pigen har en meget god motorik. Hun har tendens til at veje for meget og ytre ønske om at hun gerne vil gå i fitnesscenter.</p> <p>Mål: At opbygge et system, så pigen kan gå til træning i fitnesscenter 2 gange om ugen.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Der udarbejdes et arbejdsystem til pigen. Ligeledes udarbejdes der også strategikort, der skal anviser alternative handlemuligheder. Eksempelvis anvises pigen til en kondicykel hvis løbebåndet er optaget eller i stykker.</p>
	3	<p>Kompetencer/ potentialer/ udfordringer: Dreng vil ikke bruge skema. Han hader at være eksponeret handicappet (som han siger). Når han har pause foretager han sig altid den samme ting. Vi tror at dette skyldes at han ikke ved hvilke andre muligheder han har for aktivitet.</p> <p>Mål: At opbygge et system så det fremgår tydeligt, hvilke valgmuligheder han har uden at han føler sig dårligt behandlet.</p> <p>Aktuelle pædagogiske tiltag som tages i forhold til udvikling af årsmål: Drengens interesser og færdigheder afdækkes ved en assessment. Herefter indlæses drengens valgmuligheder ind på hans elektroniske kalender - Palm. Herefter kan han selv læse det i en "idébank".</p>

Planlægning / Evalueringsredskabs-værktøj

Planlægnings-hjul

- Ved arbejde med at fastsætte mål
- Ved indkredsning af problem
- Ved planlægning af emneforløb, fælles aktiviteter, lejrskolegruppe-møder
- Ved målsætning af specifikke mål for en elev: afdække hvad der kan, bør, skal til for at eleven er blevet bedre til, hvad der er uhensigtsmæssigt
- Til intern brug på gruppe-møder
- Ved dialog med forældre (sprogbrug?)
- % erstatning for årsplan
- Synliggøre, dissekere og debattere en specifik problemstilling
- Fælles forståelse af arbejde
- Fælles forståelse og afklaring af begreber
- Hjælpe til refleksion

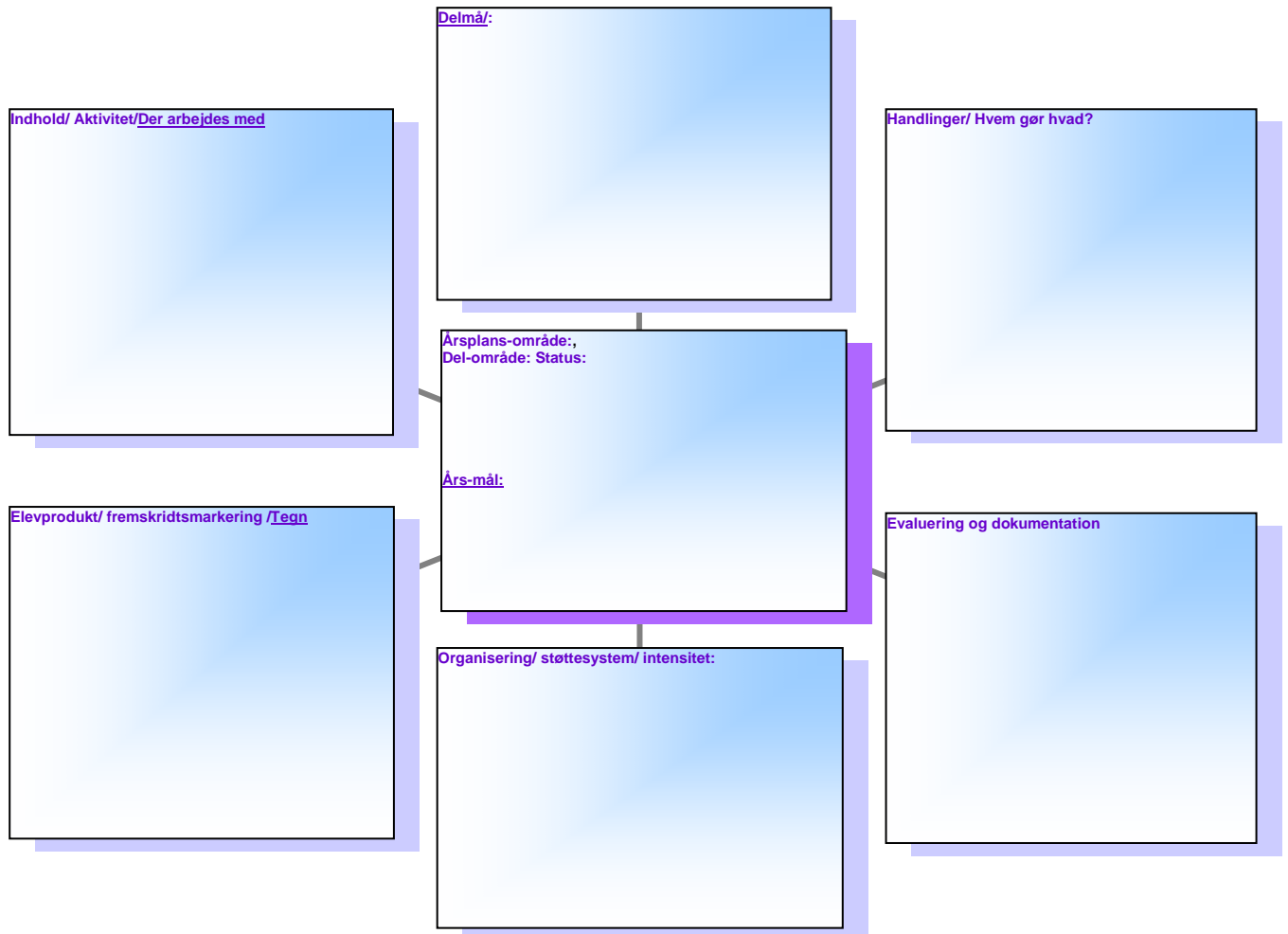
Evaluerings-model

- Dokumentations-system
  - Til intern brug på gruppe-møder
  - Ved evalueringsmøde
  - Ved dialog med forældre (sprogbrug?)
  - Ved beslutningsprocesser i forhold til fastsættelse af nye mål

Planlægnings-hjul .... eksempel

- Definition af overskrifter / hvordan adskiller de sig fra hinanden/ ordenes betydning
- Hvad skal/ kan kasserne indeholde
- Konkrete/ evaluerbare mål for den enkelte (hårde/ bløde færdigheder?)
- Skiftlighed: Hvor lidt eller meget? Hvor mange mål for hver enkelt elev

Planlægnings-hjul ... Eksempel - alm. skolekompetencer, dansk

Indhold/Fag/ Aktivitet/Der arbejdes med "Ordbilled-brug i praksis"

- Der arbejdes med ordbilleder der knytter sig til skolens aktiviteter og til dagligdagen

Elevprodukt/ fremskridtsmarkering /Tegn

Skal kunne matche alle præsenterede ordbilleder med ditto ordbilleder i forbindelse m. skema, gruppe-navne og uge-dage

- Skal kunne matche ovennævnte ordbilleder med ditto billeder
- Skal kunne gå til ofte anvendte skema-områder (wc, pause, 1:1, arbejds-bord) ud fra ordbilleder
- Skal v. korrekt ordbilleder-brug ud fra sit uge-skema/ hukommelse kunne sætte korrekte uge-dage aktiviteter der er lavet igennem en dag i en dagbog til hjemmet
- Skal kunne spørge personer i gruppen om de vil have en ting ud fra navne-ordbilleder

Delmål:

- Genkende ofte anvendte ordbilleder
- Læse ofte anvendte ordbilleder
- Handle på ofte anvendte ordbilleder

Arsplans-område:

Alm. skolekompetencer,
Dansk

Del-område:

Det skrevne sprog: Læse

Status:

- Kan sammenparre alle præsenterede billede-ordbilleder med ditto billede-ordbilleder
- Kan sammenparre alfabetets trykte bogstaver med ditto bogstaver

Års-mål:

- Ordbilleder-læsning

Organisering/ støttesystem/ intensitet:

•Organisering:

- Lærerstyret uv., selvst. arb., daglig brug

•Støttesystem:

- Fremhævninng af ordbilleder

•"Ord-bog" med ord-billeder = billede

Intensitet:

- 1:1-uv.: 2x20 min. Pr.uge
- Selvst. arb.bord: 4x 20 min. pr.uge
- Daglig brug: v. skema, div. dgl. instruktioner, lave dag-bog ud fra ordbilleder hver eftermiddag

Handlinger/ Hvem gør hvad

Klasselærer

- Lave ord-billeder-materiale til selvst.opgaver ved arb.bord (assessment)
  - Indlære arb.bords-opgaver ved 1:1-bord
  - Lave ordbill. med navne/ uge-dage til samlings-protokol
  - Indlære brug af samlings-protokol ved 1:1-bord
  - Lave kombinerede spørge-kort med ord-billeder/ billede:"(navn)/(snack)" til pers. i grp.
- #### Kontakt pæd.
- Træne ord-billeder-materiale v. arb.bord 2xugt.
  - Træne brug af spørgekort ved snack
  - Træne brug af navne/dage-ordbill. v samling
  - Træne brug af skema-ordbill. v.skema-brug
  - Træne dagbogs-"skrivning" med ord-bill dgl.

Evaluering og dokumentation

Hvordan dokumentere?

- Lave afkrydnings-skema til brug for evaluering med kryds (sat af den voksne) ud for ordbilleder som elev kan: 1.matche til ditto, 2.handle på uden voksen-indblanding
- Video-filme ét eksempel på hvert tegn op til evaluering i maj

Hvor ofte evaluere?

- 2 x i skole-året (dec., maj)

Planlægnings-hjul ... Eksempel – selvhjælps-færdigheder, renlighed

Indhold/Fag/ Aktivitet/Der arbejdes med
"Renlighedstræning"

- Der arbejdes med toilet-træning ved alle toilet-Besøg

Elevprodukt/ fremskridtsmarkering /Tegn

- Skal kunne sidde på toiletet uden at rejse sig Minimum 3x5 min. dagligt
- Skal kunne flytte billed-instruktion med toilet-handling i arbejds-system

Delmål:

- Lære at sidde på toiletet hver dag uden at rejse sig før han er færdig
- Skal kunne flytte signal-billede (med konkret billede-Instruktion i hvad der forventes at ske når man sidder på toiletet) i arbejds-system hver gang inden han sættes på toiletet.
- Verbalisere handlingen på toiletet med "signal-ord"

Arsplans-område: Selvhjælp- P-ADL
Del-område: Renlighed
Status: Bruger ble; men går "stavrende" når bleen er fyldt og giver verbalt udtryk for at han har lavet "lort". Fylder bleen hver dag efter frokost. Tisser som regel 3 gange i løbet af en "skole"-dag (efter morgensamling - efter frokost - efter frugt). Bliver ikke siddende på toilet v. toilet-besøg. (Handler på konkrete verbale/visuelle anvisninger som f.eks. at vaske hænder - og bruger signal-ord som kommunikation til andre. Forstår rækkefølge).
Ars-mål:

- Lære at tisse og lave på toiletet

Organisering/ støttesystem/intensitet:

- Organisering:**
- Undervise i brug af instruktion, daglig brug
- Støttesystem:**
- Skema, arb. system, billede-instruktion, motiverende legetøj, spille-dåse
- Intensitet:**
- Uv. i instruktion: 3 x pr.dag (efter morgensamling - efter frokost - efter frugt).
- Selvstændig daglig brug v. hvert toilet besøg: af skema, arb.system, spille-dåse

Handlinger/ Hvem gør hvad
Kontaktpersoner

- Uv. 1-2 x dagl. I toilet-brug/ oplære andre i mål
- Lave toilet-skema-brikker
- Lave arbejds-system til toilet-besøg
- Lave billed-instruktion med toilet-handling til arbejds-system
- Finde spille-dåse med musik-længde på 5 min.
- Finde motiverende legetøj
- Indrette toilet så arb.system legetøj/spilledåse
- står hensigtsmæssigt
- Uv. 1-2 x dagl. I toilet-brug/ oplære andre i mål
- Grp.personale/ vikarer**
- Daglig brug af systemer

Evaluering og dokumentation

Hvordan dokumentere?

- Lave afkrydsnings-skema til brug for evaluering med kryds (sat af den voksne) ud for handlinger som elev kan: 1.flytte brik, 2.verbalisere handling, 3. handle på arb.system uden voksen-indblanding 4. handle på instruktion

Hvor ofte evaluere?

- 2 x i en 14 dages periode i skole-året (dec., maj)

Planlægnings-hjul ... Eksempel – pause/ fritid, varierede aktivitets-muligheder

Indhold/Fag/ Aktivitet/Der arbejdes med
"Selvstændig beskæftigelse indenfor i gruppen"
•Der arbejdes med pause der involverer flere fysiske områder indenfor i gruppen og på fælles-arealer indenfor.

Elevprodukt/ fremskridtsmarkering /Tegn
•Skal kunne lave 3 forskellige stille-siddende aktiviteter v. h.h.v. bord og i stol uden prompt.
•Skal kunne lave 3 forskellige grov-motoriske pause-aktiviteter på h.h.v. gang og i gruppe.
•Skal kunne sidde og slappe af selvstændigt i minimum 5 min. pr. gang.
•Skal kunne vælge imellem 4 forskellige pause-områder v.h.a. billede - og selvstændigt matche ind i området.
•Skal kunne vælge imellem 3 forskellige aktiviteter v.h.a. billed-valg i området og selvstændigt gå i gang med aktiviteten uden prompt

Delmål:
•Lære at lave forskellige stille-siddende pause-aktiviteter v. h.h.v. bord og i stol
•Lære at lave forskellige grov-motoriske pause-aktiviteter på h.h.v. gang og i gruppe
•Lære at ligge/ sidde og slappe af i et afgrænset tidsrum
•Lære selvstændigt at gå i gang med en pause-aktivitet

Arsplans-område:
Pause/ fritid
Del-område:
Pause – varierede aktivitetsmuligheder
Status:
Går ofte hvileløst rundt i pausen.
Har svært ved selv at finde på aktiviteter (fin- og grovmotorisk). Har kun få aktiviteter, der fænger ham.
Års-mål:
• Lære at beskæftige sig selv i pause

Organisering/ Støttesystem/ Intensitet:
•**Organisering:**
•Lærerstyret uv., selvst. arb., daglig brug
•**Støttesystem:**
•Fremhævning af ordbilleder
•"Ord-bog" med ord-billede = billede
Intensitet:
•1:1-uv.: 2x20 min. Pr. uge
•Selvst. arb.bord: 4x 20 min. pr. uge
•Daglig brug: v. skema, div. dgl. instruktioner, lave dag-bog ud fra ordbilleder hver eftermiddag

Handlinger/ Hvem gør hvad
Gruppe: Indrette 4 forskellige afgrænsede pause-områder
Kontaktpersoner:
•Kontakt fys./ergo. for ideer til mot. akt. i rum
•Kontakt fys./ ergo for sensoriske hjælpemidler
•Lave 4 x aktivitets-assessment
•Lave vælgebilleder og instruktioner til div. fritids-aktiviteter
•Indlære brug af vælgetavler og instruktioner
•Træne brug af vælgetavle, fritids-aktiviteter og instruktioner dagligt

Evaluering og dokumentation
Hvordan dokumentere?
•Lav afkrydsnings-skema til brug for evaluering af hvilke valg eleven foretager, selvstændighedsgrad (1-5) og notér hvor længe han kan beskæftige sig med akt.
•Video-filme ét eksempel på hvert tegn op til evaluering i maj
Hvor ofte evaluere?
2 x i skole-året (dec., maj)

Planlægnings-hjul ... Eksempel - kommunikationsområde

Indhold/ Fag/ Aktivitet/ Der arbejdes med "Der arbejdes med at anvende billeder til at målrette og præcisere det der ønskes"

- Der arbejdes med at udvide begreber og muligheder i forbindelse med pause.
- Der arbejdes med at bruge billeder til at udtrykke behov i flere situationer

• Elevprodukt/ fremskridtsmarkering /Tegn

- Skal selvstændigt tage billede af drikke eller mad ved frokost og række det til hjælper
- Skal kunne henvende sig direkte til relevant person ved at se hvem der bærer et billede af elev
- Skal kunne sammenparre billeder af forskellige legeting med de konkrete ting

Delmål:

- Bede om hjælp til mad ved frokost ved at henvende sig til en bestemt person
- Opsøge en person og aflevere billede af yndlings-ting der ønskes i forbindelse med pause

Årsplans-område:

Kommunikative område

Del-område:

At henvende sig målrettet og selvstændigt bede om hjælp

Status:

Kan udtrykke behov ud i luften. Kan bede om hjælp, når han opfordres til det

Års-mål:

- At udvikle kommunikative strategier i forhold til at rette henvendelse målrettet

Organisering/ Støttesystem/ Intensitet:

•Organisering:

- Voksenstyret uv., naturlige omgivelser (frokost, legerum og ved 1:1), daglig brug

•Støttesystem:

- Billedekommunikation bl.a. PECS-mappe, fotos af legeting, foto af eleven på den voksne

Intensitet:

- Frokost hver dag, 1:1 bord 20 min. pr. dag
- Øve i legeområde 4x20 min. pr. uge

Handlinger/ Hvem gør hvad

Kontaktpersoner:

- Lave afprøvning (assessment) i forhold til fritidsinteresser i pausen. Laves ved 1:1
- Billeder vedligeholdes og fornyes i PECS-mappe
- Ved 1:1-bord trænes sammenparring af billeder og objekt
- Der øves at række med skygge bagved ved frokostbord

Evaluering og dokumentation

Hvordan dokumentere?

- Observationer med afkrydsningsliste
- Videofilme et eksempel på hvert tegn op til evaluering i maj

Hvor ofte evaluere?

2 x i skole-året (dec., maj)